



**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ”**

**Харків
2026**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ”**

(ступінь “Бакалавр”, спеціальність D8 “Право”)

Харків
2026

Навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія і практика державотворення» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань «Бізнес, адміністрування та право» спеціальності Д 8 «Право»/ уклад. С.Г. Серьогіна, О.Ю. Лялюк, А.М. Гринчак, М.О. Петришина, О.А. Попрошаєва, Т.В. Стешенко, С.В. Фомина, А.С. Чиркін. Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого», 2026. 58 с.

У к л а д а ч і: С.Г. Серьогіна
О.Ю. Лялюк
А.М. Гринчак
М.О. Петришина
О.А. Попрошаєва
Т.В. Стешенко
С.В. Фомина
А.С. Чиркін

Рекомендовано до видання кафедрою державного будівництва (протокол № 1 від 26.08.2026 р.)

ВСТУП

“Теорія і практика державотворення” є нормативною дисципліною циклу професійно-практичної підготовки, метою якої є формування комплексного уявлення про сучасні процеси державотворення в Україні і зарубіжних країнах, системи теоретичних і прикладних знань про особливості правового регулювання організації і функціонування органів публічної влади, специфіку організаційно-правових механізмів реалізації їх функцій і повноважень; активізація аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти, розвиток умінь і навичок застосування законодавства в процесі державотворення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Теорія і практика державотворення” студенти повинні:

- засвоїти теоретичні і прикладні знань про особливості державотворення в Україні і зарубіжних країнах;
- сформуванати категоріально-понятійний апарат з питань державотворення в Україні і зарубіжних країнах;
- отримати теоретичні знань про демократію, державу та її форми, публічну владу, державний апарат, концептуальні засади місцевого самоврядування;
- опанувати основні доктринальні та прикладні положення щодо формування, організації, функціонування та перспектив розвитку системно-структурної організації органів публічної влади в Україні;
- поглибити теоретичні знання про територіальну, правову, матеріально-фінансову основу організації і діяльності державних і самоврядних інституцій, форми та методи їх діяльності в умовах євроінтеграції;
- розвинути уміння аналізу нормативно-правових актів, що регулюють організацію діяльності органів публічної влади;
- сформуванати навички самостійного визначення проблемних аспектів державотворення на сучасному етапі розвитку України.

Матеріал посібника подано за модульним принципом організації навчального процесу.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
		Усього	У тому числі		
			Лекції і	Практичні заняття, семінарськ і заняття, колоквіуми тощо	Сам ості йна робо та
		Модуль 1. Теоретико-правові засади державотворення			
	Тема 1. Держава як основний об'єкт державотворення.	8	2	2	4
	Тема 2. Форма сучасної держави.	8	2	2	4
	Тема 3. Державний (політичний) режим.	8	-	-	8
	Тема 4. Державна та муніципальна влада як різновиди публічної влади.	8	2	2	4
	Тема 5. Парламент і парламентаризм	6	2	2	2
	Тема 6. Глава держави, виконавча влада та судова влада.	8	2	2	4

	Тема 7. Концептуальні засади місцевого самоврядування та їх вплив на процеси державотворення.	8	2	2	4
	Модуль 2. Практика здійснення сучасних державотворчих процесів в Україні				
	Тема 8. Організаційно-правові підходи до визначення сучасного стану організації і діяльності органів публічної влади в Україні.	8	2	2	4
	Тема 9 Основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування в Україні.	8	2	2	4
	Тема 10. Особливості організації і діяльності Верховної Ради України, її органів та посадових осіб.	8	2	2	4
	Тема 11. Сучасна організація і діяльність Президента в системі публічної влади України.	8	2	2	4
	Тема 12. Порядок організації та діяльності Кабінету Міністрів України.	6	2	2	2
	Тема 13. Система та порядок організації і діяльності центральних органів виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій.	8	2	2	4
	Тема 14. Порядок організації та діяльності місцевих державних адміністрацій.	8	2	2	4
	Тема 15. Органи влади АРК у системі публічної влади України, порядок їх організації та діяльності.	6	-	-	6
	Тема 16. Засади місцевого самоврядування в Україні	6	-	-	6
	Усього годин / кредитів ECTS	120/4,0	26	26	68

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою державного будівництва
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № _____ від _____ 2026р.)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ”

Розділ І. Теоретико-правові засади державотворення

1. Держава як основний об’єкт державотворення.

Сутність державотворчого процесу. Об’єкти державотворчого процесу. Суб’єкти державотворчого процесу. Сучасне поняття держави. Держава як суспільне явище. Класифікація держав. Державоподібні утворення. Функції держави. Основні форми здійснення функцій держави. Юридичні ознаки держави та їх види. Державний суверенітет та територіальна цілісність, як ключові ознаки держави. Символи держави. Поняття апарату держави. Ознаки апарату держави. Структура апарату держави.

2. Форма сучасної держави.

Поняття форми держави. Підходи до розуміння форми держави. Елементи форми держави та їх загальна характеристика. Поняття та види форми правління. Вплив республіканської форми правління на процеси державотворення. Вплив монархічної форми правління на розвиток держави. Значення форми правління для взаємовідносин між органами управління.

Особливості державотворення в унітарних та федеративних країнах. Поняття та система територіального устрою. Кількість та види рівнів територіальної організації держави та їх вплив на механізм її управління. Автономні утворення в структурі територіального устрою держави. Види автономій в зарубіжних країнах та особливості їх управління.

3. Державний (політичний) режим.

Поняття державного (політичного) режиму. Види державного режиму. Юридична регламентація державного режиму в конституціях європейських держав. Вплив державного режиму на механізм здійснення державної та муніципальної влади, розвиток громадянського суспільства. Особливості демократичних режимів управління. Форми реалізації демократичних режимів. Загальнодержавні вибори як форма демократії участі. Загальнодержавний референдум, порядок організації та проведення. Інші форми демократії участі (загальнонародне вето, загальнонародна законодавча ініціатива, відкликання обраного представника та інші. Форми прямої демократії на місцевому рівні та порядок їх здійснення. Вплив форм прямої демократії на розвиток державності.

4. Державна та муніципальна влада, як різновиди публічної влади.

Поняття державної влади. Ознаки державної влади. Принципи організації та здійснення державної влади. Види державної влади. Легалізація державної влади. Значення правового регулювання в механізмі легалізації державної влади. Вибори як основа демократична форма легалізації державної влади. Сутність муніципальної влади. Особливості муніципально-правових відносин. Співвідношення державної влади, муніципальної влади та публічної влади.

5. Парламент і парламентаризм.

Поняття парламенту та парламентаризму. Роль парламенту в системі здійснення державної влади. Види парламентів. Структура парламентів. Функції і компетенція парламенту. Законодавчий процес. Правовий статус депутатів парламенту. Взаємодія парламенту з іншими елементами державного апарату.

6. Глава держави, виконавча влада та судова влада. Поняття інституту глави держави. Види голів держави. Порядок заміщення посади глави держави. Повноваження глави держави. Взаємодія глави держави з іншими елементами державного апарату. Сутність виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів державної влади. Система виконавчої влади. Способи формування виконавчої влади. Функції уряду. Механізм здійснення виконавчої влади. Контроль за діяльністю виконавчої влади. Поняття і роль судової влади у суспільстві та державі. Судові органи та судові системи. Правовий статус суддів. Конституційні принципи здійснення судової влади. Загальні засади організації і здійснення судової влади.

7. Концептуальні засади місцевого самоврядування та їхній вплив на процеси державотворення.

Типологія моделей та систем муніципального управління. Система та види суб'єктів місцевого самоврядування. Особливості правової регламентації місцевого самоврядування. Взаємодія місцевого самоврядування та державної влади. Роль місцевого самоврядування в процесі здійснення державотворення.

Розділ II. Практика здійснення сучасних державотворчих процесів в Україні

8. Організаційно-правові підходи визначення сучасного стану організації і діяльності органів публічної влади в Україні.

Загальна характеристика елементів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Системно-структурна організація органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Співвідношення органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, їх спільні риси та особливості. Система принципів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування. Поняття, правове регулювання та співвідношення функцій і компетенції органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. Поняття і система форм діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Поняття і система методів діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування. Наукова організація праці в органах державної влади і місцевого самоврядування, її основні вимоги.

9. Основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування в Україні.

Поняття «основ» організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Територіальна основа органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Правова основа організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Матеріальна і фінансова основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.

10. Особливості організації і діяльності Верховної Ради України, її органів та посадових осіб.

Основи організації та діяльності Верховної Ради України. Організаційна будова та функції Верховної Ради України. Форми роботи Верховної Ради України. Сесія – головна організаційна форма роботи Верховної Ради України, порядок її підготовки і проведення. Особливості підготовки і проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання. Організація проведення слухань у Верховній Раді України. Методи роботи Верховної Ради України. Організація прийняття та виконання актів Верховної Ради України. Організація роботи Голови Верховної Ради України та його заступників. Система, будова та порядок утворення комітетів Верховної Ради України. Функції та компетенція

комітетів Верховної Ради України. Форми і методи роботи комітетів Верховної Ради України. Погоджувальна рада депутатських фракцій і груп. Організація роботи тимчасових комісій Верховної Ради України. Структура, функції та організація роботи апарату Верховної Ради України.

11. Сучасна організація і діяльність Президента в системі публічної влади України.

Основи організації і діяльності Президента України. Організація підготовки і проведення виборів Президента України. Функції Президента України. Форми і методи діяльності Президента України. Гарантії діяльності Президента України. Організація прийняття та виконання актів Президента України. Структура, функції, організація роботи апарату Президента України. Організація роботи Офісу Президента України. Організація роботи представників Президента України. Організація роботи Ради національної безпеки і оборони України. Організація роботи Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим.

12. Порядок організації та діяльності Кабінету Міністрів України.

Основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України. Порядок утворення і будова Кабінету Міністрів України. Функції Кабінету Міністрів України. Форми і методи діяльності Кабінету Міністрів України. Організація прийняття та виконання актів Кабінету Міністрів України. Організація діяльності робочих органів Кабінету Міністрів України. Структура, функції та організація роботи апарату Кабінету Міністрів України.

13. Система та порядок організації і діяльності центральних органів виконавчої влади.

Основи організації і діяльності центральних органів виконавчої влади. Система, функції та порядок утворення центральних органів виконавчої влади. Організаційна будова центральних органів виконавчої влади. Форми і методи діяльності центральних органів виконавчої влади.

14. Порядок організації та діяльності місцевих державних адміністрацій.

Основи організації і діяльності місцевих державних адміністрацій. Система, порядок утворення і будова місцевих державних адміністрацій. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи. Організація роботи колегії місцевої державної адміністрації. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій. Організація прийняття та виконання актів місцевих державних адміністрацій. Відділи, управління та інші структурні підрозділи місцевої державної адміністрації, її апарат, організація їх роботи.

15. Органи влади АРК у системі публічної влади України, порядок їх організації та діяльності.

Основи організації та діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організаційна будова та функції Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи органів і посадових осіб Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Порядок утворення і будова Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Функції Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Організація діяльності інших органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

16. Засади місцевого самоврядування в Україні.

Основи місцевого самоврядування. Поняття та система місцевого самоврядування. Принципи організації та здійснення місцевого самоврядування. Організація підготовки та проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів. Функції місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування. Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах надзвичайних правових режимів.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Тема 1. Держава як основний об'єкт державотворення

Основні питання:

1. Сутність державотворчого процесу. Об'єкти державотворчого процесу. Суб'єкти державотворчого процесу.
2. Сучасне поняття держави. Держава як суспільне явище. Класифікація держав. Державоподібні утворення.
3. Функції держави. Основні форми здійснення функцій держави.
4. Юридичні ознаки держави та їх види. Державний суверенітет та територіальна цілісність, як ключові ознаки держави. Символи держави.
5. Поняття апарату держави. Ознаки апарату держави. Структура апарату держави.

Завдання:

1. Розгляньте приклади успішного та проблемного державотворення в окремих країнах (наприклад, Україна, Південний Судан, Косово). У чому полягають причини різної ефективності цих процесів?

2. Проаналізуйте такі теорії походження держави: теологічна, патріархальна, договірна, психологічна, органічна та класова. Визначте їхні ключові положення, сильні та слабкі сторони. Яка з цих теорій, на вашу думку, є найбільш переконливою для пояснення виникнення сучасної демократичної держави, і чому? Свою відповідь обґрунтуйте, посилаючись на історичні факти або сучасні реалії.

3. Розкрийте сутність сучасного поняття держави, відмежувавши його від інших суспільних інститутів. Поясніть, чому держава є центральним елементом публічного управління. Які нові підходи до розуміння держави (наприклад, "держава-сервіс", "мережа держав") з'явилися в умовах глобалізації та інформаційного суспільства? Наведіть приклади їх прояву в Україні та зарубіжних країнах.

4. Визначте та детально охарактеризуйте основні юридичні ознаки держави: територія, населення, публічна влада, суверенітет, правова система, податкова система. Поясніть значення кожної ознаки для визнання утворення державою. Наведіть приклади держав, які мають проблеми з реалізацією певних ознак (наприклад, через сепаратизм, міжнародні невизнання).

5. Запропонуйте класифікацію держав за різними критеріями (наприклад, форма правління, форма державного устрою, політичний режим, рівень економічного розвитку, тип правової системи). Наведіть приклади конкретних держав для кожного типу/виду, обґрунтовуючи свій вибір. Яке практичне значення має така класифікація для компаративного правознавства та політології?

Список нормативних актів і літератури:

Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

Про державний суверенітет України : Декларація від 16 лип. 1990 р. № 55-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

Акт проголошення незалежності України від 24 серп. 1991 р. № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>

Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 13. – Ст. 222. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

Лисак М. Ю. Проблемні аспекти сучасного державотворення в Україні // Legal Bulletin. – 2024. – № 12. – С. 27–33. – Режим доступу: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/457>

Дацюк Т. К., Крамаренко О. М., Ткаченко О. М. Роль державотворення в утвердженні прав та свобод громадян в Україні // Академічні візії. – 2023. – № 2(8). – С. 53–61. – Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/493>

Шевчук Л., Шевчук Т. Витоки українського державотворення епохи Великого переселення народів... // Право України. – 2025. – № 1. – С. 88–102. – Режим доступу: https://pravoua.com.ua/uk/store/pravoukr/pravo_2025_1/pravo_2025_1-s4188

Степаненко Н. В., Курілець О. О. Сутність, поняття і зміст повоєнного відновлення держави... // Legal Bulletin. – 2023. – № 10. – С. 43–51. – Режим доступу: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/123456789/5273>

Ісайко Д. Історичний нарис становлення взаємодії органів суспільної влади... // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2023. – Вип. 30. – С. 97–104. – Режим доступу: <https://taais.oridu.odessa.ua/article/view/281040>

Колісніченко Н. Публічне управління в післякризовий період... // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2023. – Вип. 30. – С. 83–89. – Режим доступу: <https://taais.oridu.odessa.ua/article/view/281039>

Актуальні проблеми державотворення та правозастосування : матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 7 груд. 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Батуриця. – Дніпро : ДДУВС, 2023. – 148 с. – Режим доступу: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/13254>

Feinstein Y., Wimmer A. Consent and Legitimacy: A Revised Bellicose Theory of State-Building // World Politics. – 2023. – Vol. 75, No. 4. – P. 589–626. – Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/world-politics/article/abs/consent-and-legitimacy-a-revised-bellicose-theory-of-state-building/4C6AE7196A1C470A1BAEF3C6C23DF6F4>

Cederman L.-E., Gleditsch K. S., Wimmer A. War Did Make States: Revisiting the Bellicist Paradigm // International Organization. – 2023. – Vol. 77, No. 1. – P. 1–25. – Available at: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/war-did-make-states-revisiting-the-bellicist-paradigm/9D7A01DD6FA8E44366043ED8DD9A5D4A>

Конституції країн світу URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php> Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.

Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-в>

Теорія держави і права: підручник / [В.В. Копейчиков, О.М. Бандурка, В.Г. Головань та ін.]; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків: Золота миля, 2017. – 368 с.

Бостан С. К. Форма держави як предмет системного аналізу. Держава і регіони. Науково-виробничий журнал. Серія «Право». Запоріжжя, 2012. № 1. С. 6–11. URL: <http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1170>

Оніщенко Н.М. Теоретичні проблеми держави і права: навч. посіб. / Н.М. Оніщенко. – Київ: Юрінком Інтер, 2005. – 400 с.

Цвік М.В., Авраменко Л.В., Петришин О.В. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, Л.В. Авраменко, О.В. Петришин. – Харків: Право, 2009. – 584 с.

- Кравченко В.В. Конституційне право України: навч. посіб. / В.В. Кравченко. – Київ: Атіка, 2018. – 528 с.
- Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. / П.М. Рабінович. – Київ: Атіка, 2008. – 160 с.
- Смородинський В.М. Держава: поняття, ознаки, функції та форми. – Київ: Юридична думка, 2011. – 180 с.
- Герасименко А.Г. Функції сучасної держави: теоретико-правовий аспект. – Харків: Право, 2016. – 200 с.
- Ткаченко О.О. Класифікація держав у сучасній теорії права // Право та державне управління. – 2021. – № 2. – С. 34-40.
- Барановський В.В. Державний суверенітет у контексті глобалізаційних викликів // Часопис Київського університету права. – 2019. – № 1. – С. 32-37. (Можливий варіант, або аналогічна стаття про суверенітет).
- Кучук А.М. Державні символи України: історико-правовий аспект // Право і суспільство. – 2017. – № 3. – С. 13-18. (Можливий варіант, або аналогічна стаття про держ. символи)
- Devetak R. The Modern State // Devetak R., Burke A., George J. (ред.). An Introduction to International Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. С. 170–184. DOI: 10.1017/9781316855188.013

Тема 2. Форма сучасної держави

Основні питання:

1. Поняття форми держави.
2. Підходи до розуміння форми держави.
3. Елементи форми держави та їх загальна характеристика.
4. Поняття та види форми правління. Вплив республіканської форми правління на процеси державотворення. Вплив монархічної форми правління на розвиток держави. Значення форми правління для взаємовідносин між органами управління.
5. Особливості державотворення в унітарних та федеративних країнах. Поняття та система територіального устрою. Кількість та види рівнів територіальної організації держави та їх вплив на механізм її управління. Автономні утворення в структурі територіального устрою держави. Види автономій в зарубіжних країнах та особливості їх управління.

Завдання:

1. Конституція Італійської Республіки (ст. 83) закріплює: “Президент Республіки обирається Парламентом на спільному засіданні його членів”. Конституція Республіки Польща (ст. 127) встановлює: “Президент Республіки обирається Народом шляхом загальних, рівних, прямих виборів і таємним голосуванням”. Конституція Японії (ст. 2) визначає: “Імператорський трон є династичним і успадковується відповідно до Закону про імператорський дім, який приймається Парламентом”. Конституція Республіки Болгарія (ст. 2) проголошує: “Республіка Болгарія – єдина держава з місцевим самоврядуванням. У ній не допускаються автономні територіальні утворення”. *Грунтуючись зазначеними конституційними положеннями, охарактеризуйте різноманітність форм сучасної держави.*

2. За конституцією умовної країни президент обирається на всенародних виборах. Він є головою держави і уряду, формує кабінет міністрів і несе відповідальність за його діяльність. У свою чергу уряд несе відповідальність перед президентом, а не перед парламентом. Президент має право накладати вето на закони, прийняті парламентом, але парламент може подолати це вето.

До країн з якою формою правління відноситься ця держава? Назвіть основні ознаки цієї форми правління і приклади держав, яким притаманна така форма правління.

3. У Франції, після перемоги на президентських виборах, новообраний президент вирішив призначити прем'єр-міністра без врахування складу Національних зборів, які на той момент контролювала опозиційна партія. Через місяць парламент висловив уряду вотум недовіри, що призвело до його відставки. Президент заявив, що планує розпустити парламент і провести дострокові вибори.

Проаналізуйте ситуацію, посилаючись на Конституцію Франції 1958 року, та поясніть, як змішана республіканська форма правління впливає на взаємовідносини президента, парламенту та уряду.

4. У Німеччині федеральний президент відмовився підписати закон, ухвалений Бундестагом і Бундесратом, аргументуючи це тим, що закон суперечить Основному закону. Уряд вважає, що президент перевищив свої повноваження, оскільки його роль є переважно представницькою.

Проаналізуйте ситуацію, посилаючись на Основний закон ФРН 1949 року, та поясніть, які особливості парламентської республіки визначають межі повноважень глави держави.

5. У Великій Британії Палата громад ухвалила законопроект про зміну податкової політики. Палата лордів відхилила білль, вважаючи його шкідливим для економіки. Прем'єр-міністр заявив, що законопроект буде ухвалено незалежно від позиції лордів, і звернувся до монарха для надання королівської згоди.

Проаналізуйте ситуацію, з посиланням на конституційні принципи та практику парламентської монархії у Великій Британії. Поясніть, чи може Палата лордів заблокувати ухвалення закону та яка роль монарха в цьому процесі.

Список нормативних актів і літератури:

Конституції країн світу URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>

Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.

Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

Серьогіна С.Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики: монографія. – Х.: Право, 2011. – 768 с..

Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: Монографія. Х.:Право, 2008. 220с.

Дахова І. І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: монографія. Харків: «Фінн», 2008. 200 с.

Муртіщева А. О. Конституційно-правова відповідальність уряду в державах Європейського Союзу: теорія та практика : монографія. Харків :Юрайт, 2022. 328

Гринчак А.А., Гринчак С. В. Особливості функціонування вищих державних органів в умовах надзвичайного (воєнного) стану в європейських країнах: конституційно-правове регулювання. Проблеми законності. 2022. Вип. 158. С. 6-

Копейчиков В. В. Теорія держави і права : підручник / В. В. Копейчиков. – К. : Юрінком Інтер, 2020. – 320 с.

Венгеров А. Б. Теория государства и права : учебник / А. Б. Венгеров. – М. : Норма, 2021. – 640 с.

Шевченко А. О. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / А. О. Шевченко. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 280 с.

Рабінович П. М. Основи загальної теорії держави і права : навч. посіб. / П. М. Рабінович. – Львів : «Кальварія», 2020. – 208 с.

Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. / авт.-упоряд. В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О.

В. Марцеляк та ін.; за заг. ред. В. О. Серьогіна. Харків: ФІНН, 2009. 664 с.

Петришин О. А., Серьогіна С. Г. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії і практики. Право України. Харків, 2009. № 10. С.57 – 60
URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28677/04-Petrishin.pdf>

Бостан С. К. Форма держави як предмет системного аналізу. Держава і регіони. Науково-виробничий журнал. Серія «Право». Запоріжжя, 2012. № 1. С. 6–11. URL:
<http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/1170>

Тема 3. Державний (політичний) режим (самостіно)

Основні питання:

1. Поняття державного (політичного) режиму. Види державного режиму. Юридична регламентація державного режиму в конституціях європейських держав. Вплив державного режиму на механізм здійснення державної та муніципальної влади, розвиток громадянського суспільства.
2. Особливості демократичних режимів управління. Форми реалізації демократичних режимів.
3. Загальнодержавні вибори як форма демократії участі. Загальнодержавний референдум, порядок організації та проведення. Інші форми демократії участі (загальнонародне вето, загальнонародна законодавча ініціатива, відкликання обраного представника та інші.
4. Форми прямої демократії на місцевому рівні та порядок їх здійснення.
5. Вплив форм прямої демократії на розвиток державності.

Завдання:

1. Уряд Італії подав до Палати депутатів законопроект про запровадження суворіших правил щодо проведення публічних мітингів, обґрунтовуючи це необхідністю підтримання громадського порядку. Опозиція заявила, що такі зміни обмежують свободу зібрань і суперечать демократичному державному режиму.

Чи може парламент більшістю голосів ухвалити закон, що обмежує це право? Зробіть посилання на Конституцію Італії 1947 р., проаналізуйте, як в демократичному режимі поєднуються принципи безпеки та свободи громадян.

2. У Франції під час запровадження надзвичайного стану президент на підставі спеціального закону видав декрети, що тимчасово дозволяють поліції проводити обшуки в помешканнях без судового дозволу. Група депутатів звернулася до Конституційної ради, вважаючи це порушенням принципу верховенства права.

Проаналізуйте ситуацію з точки зору правового (демократичного) та авторитарного державного режиму. На які положення Конституції Франції 1958 р. можна посилається для оцінки правомірності таких заходів?

3. Правляча партія Угорщини ініціювала конституційні зміни, якими розширюються повноваження уряду у сфері призначення суддів та зменшується незалежність судової влади. Опозиція заявила, що це крок до встановлення авторитарного режиму.

Проаналізуйте відповідність таких змін принципам поділу влади та демократії, зазначеним у Конституції Угорщини 2011 р. Яким чином зміна балансу гілок влади впливає на тип державного режиму?

4. Федеральний уряд Німеччини ухвалив закон про розширення спостереження за громадянами через камери відеонагляду в публічних місцях. Закон отримав підтримку Бундестагу, але група громадян подала скаргу до Федерального конституційного суду, вважаючи, що це суперечить основним правам, закріпленим у Конституції.

Проаналізуйте, як у демократичному режимі діє механізм судового контролю за законодавчою та виконавчою владою. Посилайтеся на Основний закон ФРН 1949 р.

5. Уряд Іспанії, посилаючись на збереження територіальної цілісності, ухвалив рішення заборонити проведення регіонального референдуму про незалежність однієї з автономних спільнот. Організатори стверджують, що це порушення принципів народовладдя.

Чи відповідає така заборона демократичному державному режиму? Які положення Конституції Іспанії 1978 р. регулюють питання державної єдності та можливість проведення місцевих референдумів?

Тема 4. Державна та муніципальна влада, як різновиди публічної влади

Основні питання:

1. Поняття державної влади. Ознаки державної влади. Принципи організації та здійснення державної влади. Види державної влади.
2. Легалізація державної влади. Значення правового регулювання в механізмі легалізації державної влади.
3. Сутність муніципальної влади. Особливості муніципально-правових відносин.
4. Співвідношення державної влади, муніципальної влади та публічної влади.

Завдання:

1. Охарактеризуйте правову природу публічної влади та її основні форми реалізації в Україні та зарубіжних країнах. Визначте співвідношення понять “державна влада” та “муніципальна влада”.

2. Сформулюйте основні теоретико-правові ознаки легітимної влади. На основі цих ознак здійсніть оцінку легітимності органів місцевого самоврядування в Україні.

3. Порівняйте системи легітимації публічної влади в Україні та одній з держав-членів ЄС. Визначте загальні риси та відмінності.

4. Проаналізуйте причини делегітимації державної влади в окремі історичні періоди (наприклад, події Помаранчевої революції або Революції Гідності). Визначте роль громадянського суспільства у відновленні легітимності влади.

5. Визначте особливості взаємодії державної та муніципальної влади в Україні. Проілюструйте прикладами із сфер охорони здоров'я, освіти, комунального господарства.

Список нормативних актів і літератури:

1. Конституції країн світу URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
2. Європейська Стратегія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2015/05/Strategy_for_Innovation.pdf
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
5. Європейська хартія місцевого самоврядування: ратифікована Законом України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР // Офіційний вісник України. 1997. № 33. Ст. 840.
6. Про забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування: Закон України від 6 лют. 2014 р. № 183-VII // Відомості Верховної Ради України.

2014. № 22. Ст. 794.

7. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с. URL: [https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perспекти_ukra_ni\(2\).pdf](https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ua_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perспекти_ukra_ni(2).pdf)

8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2020. 736 с.

9. Копиленко О. Л., Кресіна І. О. Публічна влада в Україні: конституційно-правовий аспект. Київ: Наук. думка, 2018. 392 с.

10. Шевченко А. О. Теорія держави і права: підручник. 3-є вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 528 с.

11. Чиркін А. С. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Польщі, Угорщині, Чехії: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 220 с.

12. Гончаренко О.А. Децентралізація як тенденція розвитку місцевого управління в європейських державах. Право та інновації. 2017. №4 (20). С. 36-42.

13. Закоморна К.О. Принцип муніципальної автономії як гарантія децентралізації публічної влади. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 2. С. 143 – 147.

14. Проневич А. Ю. Вибори як механізм легітимації влади: сучасні тенденції в умовах конституційного реформування // Часопис Київського університету права. 2022. № 1. С. 100–106.

15. Peresada O., Severinova O., Serohin V., Serohina S., Shutova O. Intercultural Communications and Community Participation in Local Governance: EU Experience. Academic Journal of Interdisciplinary Studies. 2022. Vol. 11, No. 5. P. 266–278. DOI: 10.36941/ajis-2022-0141 Intercultural Communications and Community Participation in Local Governance: EU Experience | Academic Journal of Interdisciplinary Studies (richtmann.org)

Тема 5. Парламент і парламентаризм.

Основні питання

1. Поняття парламенту та парламентаризму. Роль парламенту в системі здійснення державної влади.
2. Види парламентів. Структура парламентів.
3. Функції і компетенція парламенту. Законодавчий процес. Правовий статус депутатів парламенту.
4. Взаємодія парламенту з іншими елементами державного апарату.

Завдання:

1. Відповідно до Закону [«Про вибори Ландтагу землі Баден-Вюртемберг»](#) (ФРН) у чинній редакції: кожний виборець має два голоси (першим голосом обирає кандидата у виборчому окрузі, другим - партійний список); виборець може бути занесений тільки до одного виборчого списку; земля поділяється на виборчі округи з приблизно однаковою чисельністю населення; кандидати мають зібрати підтримку у формі підписів виборців. Водночас ст. 38 [Основного закону ФРН](#) встановлює: "Депутати Німецького Бундестагу обираються загальним, прямим, вільним, рівним і таємним голосуванням".

Проведіть порівняльний аналіз норм земельного виборчого закону та ст. 38 Основного закону ФРН. Які виділяють принципи виборчого права? Визначте, які принципи представницької демократії забезпечують дані норми та як вони співвідносяться з конституційними вимогами. Проаналізуйте ст. 28 Основного закону ФРН щодо застосування принципів представницької демократії на земельному рівні. Які виділяють види виборчих систем, які їх характеристики? Розкрийте механізми реалізації права на представницьку демократію через змішану виборчу систему.

2. У Бразилії депутат Національного конгресу від правлячої партії публічно підтримував процедуру імпічменту президента, звинувативши його в корупції у великій антикорупційній справі. Під час голосування за урядовий бюджет депутат проголосував проти, заявивши, що не може підтримувати "корумповану систему". Партійне керівництво негайно виключило його з фракції, але він продовжує засідати в парламенті як незалежний депутат, створивши власну міжпартійну групу "За чисту політику". Водночас губернатори кількох штатів від тієї ж партії публічно засудили позицію депутата та загрожують призупинити виконання федеральних соціальних програм у своїх штатах, які він активно підтримував. Верховний федеральний трибунал отримав скаргу від партії про "зраду партійної програми", а опозиційні партії запрошують депутата до своїх коаліцій. Стаття 55 [Конституції Бразилії](#) встановлює підстави втрати депутатського мандата, стаття 17 гарантує свободу створення та функціонування політичних партій, а стаття 14-15 визначає політичні права громадян.

Проаналізуйте статті 44-56 Конституції Бразилії про статус депутатів, парламентські імунітети та підстави втрати мандата у контексті конфлікту між партійною лояльністю та особистими переконаннями. Дослідіть статтю 17 про свободу та автономію політичних партій, їх внутрішню демократію та дисциплінарні механізми. Вивчіть статті 1-3 про федеративні принципи та роль штатів у протидії федеральній політиці через депутатське представництво. Визначте співвідношення між індивідуальним мандатом депутата та колективною партійною відповідальністю у президентській системі з багатопартійністю. Розкрийте механізми федеративного балансу через статті 18-43 та роль Національного конгресу у вирішенні конфліктів між федеральною владою та штатами. Проаналізуйте функції Верховного федерального трибуналу згідно зі статтями 101-103 у вирішенні партійно-політичних спорів.

3. В Ізраїлі після парламентських виборів найбільша партія отримала 32 мандати з 120, ставши найбільшою фракцією у Кнесеті. Однак президент відмовився доручити лідеру цієї партії формування уряду, посилаючись на висунуті проти нього кримінальні звинувачення у корупції, шахрайстві та порушенні довіри. Водночас Кнесет 61 голосом проголосував за недовіру діючому уряду, але коаліція для нового уряду не сформована через відмову арабських партій підтримати обвинуваченого лідера. Президент розпочав консультації з лідерами всіх фракцій, включаючи центристські та праві партії. Лідер найбільшої партії звернувся до Верховного суду з петицією про примус президента доручити йому формування уряду, стверджуючи про порушення демократичного принципу. Опозиційні партії загрожують бойкотом президентських консультацій, вимагаючи дострокових виборів. [Основний закон: Уряд](#), статті 7-14 регулюють призначення прем'єр-міністра, [Основний закон: Президент](#), стаття 11 визначає його повноваження у формуванні уряду, а [Основний закон: Кнесет](#), ст. 34-37 встановлює процедуру розпуску парламенту.

Проаналізуйте Основний закон: Президент щодо дискреційних повноважень президента у процедурі доручення формування уряду та правових меж цих повноважень. Дослідіть Основний закон: Уряд про призначення прем'єр-міністра, вотум довіри та співвідношення з кримінальним переслідуванням політичних лідерів. Вивчіть Основний закон: Кнесет про вотум недовіри, розпуск парламенту та конституційні механізми вирішення урядових криз. Визначте роль президента як конституційного арбітра у багатопартійній парламентській системі та межі його втручання у партійно-політичні процеси. Розкрийте взаємодію між принципами демократичного мандату, верховенства права та політичної етики у формуванні уряду. Проаналізуйте роль [Верховного суду](#) як інтерпретатора Основних законів у політичних кризах.

4. У США під час виборів до Палати представників у Техасі федеральний суд скасував карту виборчих округів штату, визнавши її расово дискримінаційною. Легіслатура Техасу відмовилася переглядати межі округів, посилаючись на суверенітет штату. Водночас Конгрес розглядає законопроект про федеральні стандарти для всіх штатів. Стаття I, розділ 4 [Конституції США](#) встановлює: "Час, місце та спосіб проведення виборів сенаторів і представників визначаються у кожному штаті його легіслатурою; але Конгрес може в будь-який час законом встановити або змінити такі положення". XIV поправка гарантує усім рівний захист законом.

Проаналізуйте співвідношення між статтею I, розділ 4 та XIV-XV поправками Конституції США щодо федералізму у виборчому праві. Дослідіть статтю I, розділ 2 про принципи представництва та "одна людина - один голос". Визначте межі втручання федеральних судів у

виборчі процеси штатів через статтю III та принцип judicial review. Розкрийте механізми балансу між федеральними гарантіями та автономією штатів у реалізації виборчих прав. Проаналізуйте роль поправки у захисті виборчих прав меншин.

5. У Великій Британії виникла конституційна криза після того, як Палата лордів відхилила урядовий бюджет на 2025 рік, прийнятий Палатою громад незначною більшістю. Прем'єр-міністр оголосив про застосування [Акту про парламент 1911 року](#) для обходу вето верхньої палати. Однак ситуація ускладнилася, коли монарх Карл III заявив, що утримається від надання королівської санкції до остаточного вирішення міжпалатного конфлікту, посилаючись на свої конституційні прерогативи як гарант конституційної стабільності. Водночас Палата лордів обґрунтовує своє рішення тим, що спірний бюджет містить положення про повну ліквідацію інституту спадкових пірів, що виходить за межі класичного визначення "грошового законопроекту" та торкається фундаментальних конституційних засад. Паралельно Шотландський парламент висловив протест проти бюджету, стверджуючи, що значне скорочення фінансування за [формулою Барнетта](#) відбулося без належних консультацій, передбачених [Актом про Шотландію 1998 року](#), що порушує принципи передачі повноважень та може загрожувати цілісності Союзу.

Проаналізуйте конституційні конвенції щодо королівських прерогатив у законодавчому процесі, визначення "грошового законопроекту" у статті 1 Акта про парламент 1911 року, принципи передачі повноважень у статтях 28-30 Акта про Шотландію 1998 року. Розгляньте співвідношення писаних та неписаних джерел конституційного права у цій ситуації. Як співвідноситься доктрина парламентського верховенства з принципом поділу влади в умовах конституційної монархії? Чи можна розглядати королівські прерогативи як форму стримувань і противаг у британській системі?

Список нормативних актів і літератури:

Serohina S.H., Tatsiy V.Ya. Bicameralism: European Tendencies and Perspectives for Ukraine. Baltic Journal of European Studies. Tallinn Law School, Department of Law, School of Business and Governance, Tallinn University of Technology, issue 8, vol. 1, 2018, с. 101-122

Грушецький Б. П. Виконавча гілка влади як елемент зовнішньополітичного механізму Республіки Болгарія. Гуманітарний журнал. 2015. № 1-2. С. 140-148.

Езеров А.А., Батан Ю.Д. Конституційні форми народовладдя в Україні. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. О. : Фенікс, 2015. Вип. 3 : Сучасний український конституціоналізм. 526 с.

Ковальчук В. Б., Забокрицький І.І. Представницька демократія: поняття, ознаки, критерії . Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: юридичні науки. 2015. Вип. 824 С.159-163. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2222/vnulpurn201582426.pdf>

Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/401765.pdf>

Конституції держав світу за алфавітом. URL: <https://www.constituteproject.org/constitutions>

Муртіщева А. О. Транспарентність у діяльності органів публічної влади: досвід зарубіжних країн. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 10. С. 602-606.

Муртіщева А. О., Плотнікова А. Д., Дубина К. В. До питання про форми голосування в сучасних зарубіжних країнах. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-4-7161>

Олійник (Богів) Я. Представницька демократія як форма реалізації народного суверенітету. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2019. Вип.6, Номер 911 (21). С. 244-253. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2019.911.244>

Паска О. В. Еволюція інституту президенства в посткомуністичній Польщі. Державне управління та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 3 (30). С. 27-33.

Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Х.: Право, 2018. 440 с.

Система державного управління Італійської Республіки: досвід для України / уклад. Ю. В.

Ковбасюк, С. В. Загороднюк, Л. В. Примаченко. К.: НАДУ, 2012. 48 с.

Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри: монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Юрайт, 2018. 200 с.

Фоміна С.В. Електронне голосування: світові тенденції та перспективи запровадження в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 37. С. 129-150.

Фоміна С.В. Загальні підходи до конституційно-правового регулювання голосування у країнах Західної та Центральної Європи. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 36. С.128-151.

Шаповал В.М. Конституція Французької Республіки. К.: Москаленко, 2018. 56 с. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1525439702fr_const_new_a5_web.pdf

Шаповал В.М. Конституція Польської Республіки. К.: Москаленко, 2018. 82 с. URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1525439592pol_const_new_a5_web.pdf

Шутова О.С., Червінська Д. І., Середюк М. О. Конституційно- правові гарантії парламентаризму: імунітет та імдемнітет. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2021. Вип. 37. С. 117-128.

Тема 6. Глава держави, виконавча влада та судова влада.

Основні питання:

1. Поняття інституту глави держави. Види голів держави. Порядок заміщення посади глави держави. Повноваження глави держави. Взаємодія глави держави з іншими елементами державного апарату.
2. Сутність виконавчої влади. Місце уряду в системі вищих органів державної влади. Система виконавчої влади. Способи формування виконавчої влади. Функції уряду. Механізм здійснення виконавчої влади. Контроль за діяльністю виконавчої влади.
3. Поняття і роль судової влади у суспільстві та державі. Судові органи та судові системи. Правовий статус суддів. Конституційні принципи здійснення судової влади. Загальні засади організації і здійснення судової влади.

Завдання:

1. Президент Італії відмовився призначити міністра економіки, запропонованого Прем'єр-міністром, посилаючись на його євроскептичні погляди та загрозу економічній стабільності країни. Ст. 92 [Конституції Італії](#) встановлює: "Президент Республіки призначає Голову Ради Міністрів і, за його поданням, міністрів". У відповідь Голова Ради Міністрів звернувся до Конституційного Суду з запитом про конституційність такого президентського вето, стверджуючи, що це підриває волю парламентської більшості та порушує принципи демократичної підзвітності уряду. Президент обґрунтував своє рішення статтею 87 Конституції, яка визначає його як гаранта Конституції та національної єдності, зазначивши, що призначення може загрожувати євроінтеграційним зобов'язанням Італії та фінансовій стабільності держави. Ситуація набула критичного характеру, коли Палата депутатів почала обговорення можливості ініціації процедури імпідменту проти Президента за статтею 90 Конституції, що могло б створити безпрецедентний випадок у італійській конституційній практиці та поставити під сумнів баланс влад у парламентській республіці.

Проведіть аналіз ст. 92-96 Конституції Італії щодо повноважень Президента у формуванні уряду. Дослідіть співвідношення статей 92 та 87 Конституції щодо призначення міністрів, процедуру імпідменту за статтею 90 та роль Конституційного Суду у вирішенні конфліктів між органами влади згідно зі статтею 134. Проаналізуйте співвідношення формальної та матеріальної конституційності у даному випадку. Як розуміти поняття "гарант Конституції" у контексті теорії поділу влади? Чи може глава держави у парламентській республіці виступати носієм установчої влади? Визначте баланс між формальними повноваженнями та політичною практикою у парламентській республіці. Розкрийте механізми взаємодії Президента з парламентом через ст. 88 про право розпуску палат.

2. Президент США призначив виконуючого обов'язки міністра оборони після відхилення своєї кандидатури Сенатом, скориставшись положеннями [Акту про реформу вакансій 1998 року](#). Спікер Палати представників у відповідь ініціював процедуру імпідменту, стверджуючи, що систематичне уникнення сенатського підтвердження через тривалі тимчасові призначення порушує статтю II, розділ 2 [Конституції](#) та підриває фундаментальний принцип стримувань і противаг. Президент заявив про застосування доктрини виконавчої привілеї, відмовившись надати Конгресу документи щодо процесу відбору кандидатів та обґрунтування своїх рішень, посиляючись на необхідність захисту конфіденційності виконавчої влади та принцип поділу влади. Конституційна криза поглибилася, коли група сенаторів звернулася до Верховного Суду з позовом про неконституційність практики тривалих тимчасових призначень, стверджуючи, що це фактично нівелює роль Сенату у системі призначень та порушує конституційний баланс між гілками влади.

Вивчіть межі президентських повноважень призначення за статтею II, розділ 2, співвідношення виконавчої привілеї та нагляду Конгресу, процедуру імпідменту за статтею II, розділ 4. Розгляньте теоретичні аспекти поділу влади у президентській республіці. Як співвідноситься принцип поділу влади з доктриною стримувань і противаг? Чи може виконавча привілея розглядатися як прояв державного суверенітету або як інструмент обмеження законодавчої влади?

3. Ст. 158 [Конституції Польщі](#) встановлює: "Президент Республіки призначає Голову Ради Міністрів", а ст. 159 регулює процедуру конструктивного вотуму недовіри. Сейм Польщі висловив вотум недовіри уряду у зв'язку зі спірною судовою реформою, яка, на думку опозиції, підриває незалежність судової влади. Однак Президент відмовився прийняти відставку уряду, що спричинило звернення опозиції до Конституційного Трибуналу зі скаргою про порушення статей 158-159 Конституції та принципу парламентської відповідальності виконавчої влади. Президент обґрунтував свою позицію статтею 126 Конституції, яка визначає його як гаранта безперервності державної влади, заявляючи про наявність конституційної кризи через надмірну політизацію судової системи та необхідність забезпечення стабільності держави. Ситуація ускладнилася міжнародним виміром, коли Суд Справедливості Європейського Союзу розпочав розгляд справи про порушення Польщею статті 19 Договору про ЄС щодо верховенства права, що створило питання про співвідношення національного конституційного права та європейських правових стандартів у контексті внутрішнього конституційного конфлікту.

Проведіть аналіз ст. 154-162 Конституції Польщі щодо формування та функціонування Ради Міністрів. Проаналізуйте баланс між статтею 126 (повноваження Президента) та статтями 158-159 (формування уряду), роль Конституційного Трибуналу у вирішенні конфліктів за статтею 188, вплив європейського права на національні конституційні норми. Дослідіть ст. 158-160 про процедури призначення та відставки уряду, включаючи конструктивний вотум недовіри. Розкрийте механізми парламентського контролю через інтерпеляцію згідно зі ст. 115 Конституції. Вивчіть ст. 144-145 про повноваження Президента та їх співвідношення з парламентським контролем. Визначте особливості напівпрезидентської системи у посткомуністичних країнах. Розгляньте проблему співвідношення національного суверенітету та наднаціонального права. Як теорія конституційного плюралізму може пояснити цей конфлікт? Чи може міжнародне право обмежувати конституційну компетенцію національних органів влади?

4. Державна рада скасувала розпорядження міністра внутрішніх справ про заборону демонстрацій як таке, що порушує основні свободи, застосувавши процедуру термінового судового захисту. Водночас Конституційна рада отримала пріоритетне питання конституційності щодо конституційності самого розпорядження за статтею 61-1 [Конституції Франції](#), що може створити важливий прецедент у сфері обмеження виконавчої влади та захисту основних прав. Ситуація набула особливої гостроти, коли Президент Республіки натякнув на можливість застосування статті 16 Конституції про надзвичайні повноваження у разі загострення громадських заворушень, що викликало широкі дебати про межі президентських прерогатив у демократичному суспільстві. Сенат відреагував ініціативою процедури контролю за діяльністю уряду згідно зі статтею 49 Конституції, стверджуючи, що систематичні порушення основних свобод з боку виконавчої влади вимагають парламентської відповідальності та можуть загрожувати республіканським принципам.

Дослідіть процедуру пріоритетного питання конституційності за статтею 61-1 та її вплив на адміністративне право, межі застосування статті 16 у демократичному контексті, механізми парламентського контролю за статтею 49 Конституції. Розгляньте теоретичні аспекти співвідношення правової держави та надзвичайного стану. Як концепція "войовничої демократії" співвідноситься з основними правами людини? Чи може судовий контроль обмежувати дискреційні повноваження виконавчої влади у сфері національної безпеки?

5. У Німеччині (федеративна держава) федеральний уряд вирішив створити єдину систему шкільної освіти з однаковими навчальними планами та програмами для всіх земель. Частина земель заявила, що освіта належить до їхньої виключної компетенції, і відмовилася виконувати нові федеральні правила.

Проаналізуйте ситуацію на основі Конституції ФРН (Основного закону). Чи може федеральна влада встановлювати єдині стандарти у сфері, що є компетенцією земель?

Список нормативних актів і літератури:

Бабенко К.А. Проблеми конституційно-правового регулювання процесу взаємодії вищих органів виконавчої і законодавчої влад. URL: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/433-problemi-konstitutsijno-pravovogo-regulyuvannya-protsesu-vzaemodiji-vishchikh-organiv-vikonavchoji-i-zakonodavchoji-vladi.html>

Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. 128 с. URL: [https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni\(2\).pdf](https://despro.org.ua/media/upload/decentral_zac_ya_publ_chno_vladi_dosv_d_evropeyskih_derzhav_ta_perspektivi_ukra_ni(2).pdf)

Бруслик О. Ю. Сучасний стан британського парламентаризму Держ. буд-во та місц.самоврядування: зб. наук. пр. 2015. Вип. 30. С. 155-166.

Взаємодія урядів та парламентів країн світу: Інформаційна довідка, квітень 2022. URL: <https://internews.ua/storage/app/media/rang/InfoNotes/PDF/08-2022-Взаємодія урядів та парламентів країн світу.pdf>

Гринчак А.А. Парламентська відповідальність уряду у європейських країнах. Проблеми законності. 2020. Вип. 149. С. 24-35. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/201832>

Гринчак А.А., Гринчак С. В. Особливості функціонування вищих державних органів в умовах надзвичайного (воєнного) стану в європейських країнах: конституційно-правове регулювання. Проблеми законності. 2022. Вип. 158. С. 6-28. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.158.262854>

Гришко Л. М. Особливості запровадження конституційного контролю в монархіях арабського сходу. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2017. Вип. 23. С.66-69

Закоморна К.О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Х., 2016. 280 с. <https://dbms.institute/монографії/закоморна-к-о-державне-конституційне/>

Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні : монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ : ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/ZMINY-POLITYChNYKh-REZhYMIV.pdf>

Кондратенко О. Ю. Україна у світових рейтингах демократії : монографія. Київ : ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 176 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/kondratenko-o-iu-ukraina-u-svitovykh-rejtynhakh-demokratii/>

Конституційне право зарубіжних країн: підручник / І. О. Бондаренко [та ін.] ; ред.: Н. В. Мішина, В. О. Міхальов. Херсон: Олді-плюс, 2019. 644 с.

Конституційно-правове забезпечення реформи децентралізації влади: вітчизняний та зарубіжний досвід / [О. В. Петришин, С. Г. Сergyгіна, І. І. Бодрова та ін.] ; редкол.: Ю. П. Битяк, І. І.

Бодрова, П. М. Любченко [та ін.] ; Нац. акад.прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Право, 2020. 236 с. (Серія «Наукові доповіді» ; вип. 25). URL: <https://dbms.institute/wp-content/uploads/25.pdf>

Конституції держав світу за алфавітом. URL: <https://www.constituteproject.org/constitutions>

Левчук М.В. Еволюція президентської влади в США. Право і громадянське суспільство. 2015. №4(10) URL: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-10-2015/item/199-evolyutsiya-prezydentskoyi-vlady-v-ssha-levchuk-m-v>

Муртіщева А. О. Конституційно-правова відповідальність уряду в державах Європейського Союзу: теорія та практика : монографія. Харків :Юрайт, 2022. 328 с.

Петришина М. О., Байєр К. В. Особливості конституційно-правового регулювання інституту президента у Федеративній Республіці Німеччина: теоретичний та практичний аспекти. Наука і техніка. 2022, Вип. 6 (6). С. 372 – 380.

Петришина М.О., Байєр К.В., Зінченко А.В. Особливості конституційно-правового регулювання інституту президента у Федеративній Республіці Німеччина: теоретичний та практичний аспекти. Наука і техніка сьогодні. 2022. № 6, С.372-380.

Серьогіна С. Г. Повноваження органів державної влади в законодавчій сфері за монархічної форми правління. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 30, т. 1. С. 95–101.

Шемшученко, Ю.С.; Скрипнюк, О.В.; Крусян, А.Р.; Батанова, О.В. (ред.) Конституційно-правові та теоретичні засади модернізації українського парламентаризму в умовах реалізації європейського вибору. Київ–Харків: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2025. 444 с. URL: <https://constitutionalist.com.ua/vyjshla-druk-om-monohrafiia/>

Тема 7. Концептуальні засади місцевого самоврядування та їхній вплив на процеси державотворення.

Основні питання:

1. Типологія моделей та систем муніципального управління.
2. Система та види суб'єктів місцевого самоврядування.
3. Особливості правової регламентації місцевого самоврядування.
4. Взаємодія місцевого самоврядування та державної влади.
5. Роль місцевого самоврядування в процесі здійснення державотворення.

Завдання:

1. У Японії центральний уряд запровадив обов'язкову процедуру цифрової трансформації всіх муніципальних послуг з централізованою системою контролю, скасувавши традиційні місцеві способи адміністрування. Муніципальні ради префектури Окінава звернулися до Верховного Суду з конституційною скаргою, стверджуючи, що ці заходи порушують принцип місцевого самоврядування, закріплений у статті 92 [Конституції Японії](#). Конфлікт поглибився, коли парламент розпочав розгляд поправок до Закону про місцеве самоврядування, які передбачають централізацію бюджетного планування та позбавляють муніципалітети права самостійно визначати пріоритети місцевого розвитку. Префектура Хоккайдо заявила про намір не застосовувати нові правила, посиляючись на статтю 94 Конституції про право місцевих органів публічної влади управляти своїми справами та встановлювати власні правила в межах закону, що створило прецедент опору централізації у японській адміністративній системі.

Проаналізуйте статті 92-95 Конституції Японії щодо принципів місцевого самоврядування, співвідношення централізації та місцевої автономії у унітарній державі, роль префектур у системі місцевого управління. Розгляньте співвідношення адміністративної ефективності та демократичної

участі на місцевому рівні. Як принцип субсидіарності може застосовуватися в унітарній державі? Чи можуть технологічні інновації виправдовувати обмеження місцевого самоврядування?

2. Федеральний парламент прийняв закон, що зобов'язує всі муніципалітети забезпечувати прийом та розміщення біженців незалежно від їхніх фінансових можливостей та місцевих умов. Земельні уряди Баварії та Саксонії подали конституційну скаргу до Федерального Конституційного Суду, стверджуючи, що це порушує не лише муніципальну автономію за статтею 28, але й основи федеративного устрою за статтями 20 та 79 абзац 3 [Основного закону](#) (застереження про незмінюваність). Муніципалітети по всій країні вимагають застосування принципу фінансової еквівалентності згідно зі статтею 104а, загрожуючи масовою відмовою від виконання нефінансованих федеральних мандатів. Федеральний уряд у відповідь посилається на виключну компетенцію у сфері імміграційного права за статтею 73 абзац 1 номер 3 та необхідність федерального адміністрування згідно зі статтею 87 абзац 3, створюючи складний конфлікт компетенцій між усіма рівнями публічної влади у федеративній державі.

Дослідіть гарантії муніципальної автономії у федеративній державі, принцип федеральної вірності у відносинах федерація-земля-община, конституційні межі федерального втручання за статтею 28 абзац 2. Проаналізуйте теоретичні основи федералізму та місцевого самоврядування. Як співвідноситься принцип субсидіарності з єдністю державної влади? Чи може місцеве самоврядування розглядатися як третій рівень федеративних відносин або як елемент земельної влади?

3. Префект департаменту скасував рішення муніципальної ради про виділення земельної ділянки для будівництва ісламського культурного центру з мечеттю, посилаючись на порушення принципу світськості та загрозу громадському порядку. Муніципальна рада оскаржила це рішення до адміністративного суду та одночасно звернулася до Конституційної ради з пріоритетним питанням конституційності щодо конституційності префектурального нагляду у релігійних питаннях у світлі статті 72 абзац 3 [Конституції Франції](#) про вільне управління. Регіональна рада публічно підтримала позицію муніципалітету, заявивши, що централізований контроль у таких питаннях суперечить духу реформ децентралізації та принципу субсидіарності, закріпленому у статті 72 абзац 2 Конституції. Справа набула європейського виміру, коли адвокати сторін почали посилатися на статтю 9 Європейської конвенції з прав людини та практику Європейського суду з прав людини у справах про релігійну свободу та межі втручання публічної влади, що створило багаторівневий конституційно-правовий аналіз.

Аналізуйте співвідношення світськості та вільного управління у статті 72, роль префектурального контролю після реформ децентралізації, вплив європейського права на муніципальну автономію. Розгляньте співвідношення релігійної свободи та принципу світськості держави. Як принцип світськості співвідноситься з концепцією правової держави? Чи можуть міжнародні стандарти прав людини обмежувати національні конституційні принципи?

4. Регіон Ломбардія прийняв закон про створення обов'язкових муніципальних об'єднань для всіх населених пунктів з чисельністю менше 5000 жителів, мотивуючи це необхідністю підвищення адміністративної ефективності та економії бюджетних коштів. Мери малих комун звернулися до Конституційного Суду, стверджуючи про порушення муніципальної автономії та регіональної компетенції у світлі статей 114, 117 та 118 [Конституції](#), особливо принципу субсидіарності. Центральний уряд втрутився у конфлікт, заявивши, що примусове об'єднання муніципалітетів може порушувати республіканський принцип територіальної цілісності за статтею 5 Конституції, але

водночас підтримавши необхідність оптимізації адміністративної структури. Представники малих комун додатково посилалися на [Європейську хартію місцевого самоврядування](#) щодо примусового об'єднання муніципалітетів, піднімаючи питання про співвідношення внутрішнього конституційного права та міжнародних стандартів захисту місцевого самоврядування у контексті адміністративних реформ.

Дослідіть розподіл компетенцій регіон-муніципалітет за статтями 114, 117-118, принцип субсидіарності у італійській конституційній системі, роль міжнародного права у захисті місцевої автономії. Проаналізуйте співвідношення ефективності управління та демократичної легітимності. Чи може адміністративна доцільність виправдовувати обмеження місцевого самоврядування? Як розуміти поняття "оптимального розміру" муніципального утворення у теорії публічного адміністрування? Визначте особливості італійської моделі регіонального державного устрою та роль регіонів у регулюванні місцевого самоврядування.

5. Конгрес прийняв закон, що зобов'язує всі муніципалітети впровадити систему електронного голосування на місцевих виборах за федеральні кошти, мотивуючи це необхідністю підвищення виборчої активності та модернізації виборчого процесу. Губернатор Техасу публічно заявив про нуліфікацію цього федерального закону на рівні штату, посилаючись на [X поправку до Конституції](#) та доктрину суверенітету штату, що нагадало конституційні кризи XIX століття. Верховний Суд штату Техас виніс рішення про неконституційність федерального мандату згідно з [Конституцією штату](#), створивши пряме протистояння між принципом федерального верховенства (стаття VI) та зарезервованими повноваженнями (X поправка). Муніципалітети з інших штатів подали до Верховного Суду США письмові заяви на підтримку позиції Техасу, стверджуючи про порушення їхньої автономії, а федеральний Конгрес розглядає можливість використання бюджетних важелів та конституційних повноважень регулювання міжштатної торгівлі для примусового впровадження закону, що створило загальнонаціональну конституційну кризу про межі федеральної влади та права штатів і місцевого самоврядування.

Проаналізуйте межі федеральних мандатів у світлі X поправки, співвідношення федерального верховенства та суверенітету штату, роль муніципалітетів у федеративних конституційних конфліктах. Розгляньте теоретичні основи федералізму та доктрину нуліфікації. Чи можуть штати законно протистояти федеральній владі у рамках конституційної системи? Як використання федеральних бюджетних коштів як засобу примусу співвідноситься з принципом добровільності у федеративних відносинах?

Список нормативних актів і літератури:

Батанов, О.В. (ред.) та ін. Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти. Львів: ІРД, 2020. 672 с.

Болдирев С. В., Стешенко Т. В. Еволюція територіальної організації влади в країнах Східної Європи (Польща, Чехія, Болгарія, Угорщина, Словенія). Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2016. Вип. 32. С. 48-60.

Гончаренко О.А. Децентралізація як тенденція розвитку місцевого управління в європейських державах. Право та інновації. 2017. №4 (20). С. 36-42.

Гринчак А.А. Конституційно-правові засади регіоналізації у європейських країнах: структурно-функціональні характеристики механізму публічної влади. Проблеми законності. 2021. Вип. 154. С. 79-92. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/201832>

Грובה В.П. Особливості місцевого самоврядування в Німеччині Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип. 3-2. Том 1. С. 30-33.

Закоморна К. Конституційно-правові засади самоврядування (місцевої автономії) в КНР. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 183-187.

Закоморна К. О. Конституційний принцип місцевої автономії як основа організації та діяльності місцевого публічного управління в Японії. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2015. № 3. С. 52- 55

Курілов Ю.Ю. Децентралізація влади в Японії: досвід для України. Державне управління та місцеве самоврядування. 2018. Вип. 3(38) С.14-24

Лялюк, О., Гринчак, А., Данельчук-Колодровскі, Н. (2025). Муніципалітети у системі територіальної організації публічної влади європейських країн: перспективність для України. Теорія і практика правознавства, 1(27), 6–25. <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2025.27.320817>

Надежденко А.О., Шаповалов В.П. Особливості іберійської системи місцевого самоврядування: порівняльно-правовий аналіз. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2018. Вип.7. С. 88-92. URL: <http://pag-journal.iei.od.ua/archives/2018/7-2018/19.pdf>

Панов А. В. Адміністративно-територіальний устрій Італії: сучасність та реформування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 41.Том 2. С. 57-60.

Серьогіна С.Г., Петришина М.О. Пошук оптимальної державно-правової моделі контролю у сфері місцевого самоврядування та муніципальної нормотворчості: досвід країн ЄС. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2022. Вип. 43. С. 52-74.

Чернеженко, О. М. Місцеве самоврядування в Україні та державах-учасниках ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі: монографія. Київ : Ліра-К, 2018 . 380 с. URL: <https://elib.chdtu.edu.ua/e-books/3655>

Чиркін А. С. Конституційно-правове регулювання місцевого самоврядування в Польщі, Угорщині, Чехії: монографія. Харків: Юрайт, 2019. 220 с.

Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник. 4-те вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 464 с.

МОДУЛЬ 2. ПРАКТИКА ЗДІЙСНЕННЯ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Тема 8. Організаційно-правові підходи визначення сучасного стану організації і діяльності органів публічної влади в Україні.

Основні питання:

1. Загальна характеристика елементів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.
2. Системно-структурна організація органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Співвідношення органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, їх спільні риси та особливості.
3. Система принципів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування.
4. Поняття, правове регулювання та співвідношення функцій і компетенції органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.
5. Поняття і система форм діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.
6. Поняття і система методів діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування.

Завдання:

1. Голова Івано-Франківської ОДА видав розпорядження про заборону проведення масових заходів на території області у зв'язку з карантинними обмеженнями. Івано-Франківська міська рада

прийняла рішення про проведення міського фестивалю, посилаючись на свою компетенцію у сфері культури. Водночас Міністерство охорони здоров'я видало наказ про посилення карантинних заходів, а Кабінет Міністрів ухвалив постанову про делегування органам місцевого самоврядування повноважень з контролю за дотриманням карантину.

Проаналізуйте ст. 118-119 Конституції України та Закон "Про місцеві державні адміністрації" щодо повноважень ОДА у надзвичайних ситуаціях. Дослідіть ст. 140-144 Конституції та Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" стосовно власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Вивчіть Закон "Про захист населення від інфекційних хвороб" та рішення КСУ № 2-р/2019 про розмежування повноважень у сфері охорони здоров'я. Визначте ієрархію нормативних актів та механізми вирішення компетенційних спорів. Розкрийте принципи взаємодії різних рівнів публічної влади в умовах надзвичайних ситуацій.

2. Верховна Рада АР Крим прийняла закон про статус кримськотатарської мови як регіональної мови на території автономії. Президент України наклав вето на цей закон, посилаючись на порушення мовного законодавства України. Рада міністрів АРК видала постанову про впровадження кримськотатарської мови в діловодстві органів влади АРК. Сімферопольська міська рада підтримала ініціативу і прийняла рішення про використання трьох мов у роботі міської ради.

Проаналізуйте ст. 134-139 Конституції України про правовий статус АРК та розподіл повноважень у мовній сфері. Дослідіть Закон України "Про Автономну Республіку Крим" щодо компетенції Верховної Ради АРК у гуманітарній сфері. Визначте особливості статусу АРК як автономії у складі унітарної держави та теоретичні принципи функціонування територіальної автономії.

3. Житомирська міська рада під час розгляду питання про тарифи на комунальні послуги провела голосування в режимі закритого засідання, мотивуючи це комерційною таємницею. Громадські активісти вимагали оприлюднення протоколу засідання та поіменного голосування депутатів, посилаючись на принцип прозорості. Секретар міської ради відмовив у наданні інформації, посилаючись на внутрішній регламент ради. Водночас ЦОВВ у сфері комунальних послуг направив запит про надання інформації щодо методики розрахунку тарифів.

Проаналізуйте ст. 34 Конституції України та Закон "Про доступ до публічної інформації" щодо принципу відкритості діяльності органів влади. Дослідіть ст. 59 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні" про регламенти рад та процедури голосування. Вивчіть рішення КСУ про прозорість та відкритість як конституційні принципи. Проаналізуйте Закон "Про житлово-комунальні послуги" щодо публічності тарифного регулювання. Визначте співвідношення принципів прозорості та комерційної таємниці у діяльності органів місцевого самоврядування. Розкрийте форми громадського контролю та механізми їх

4. Харківська ОДА запровадила електронну систему надання адміністративних послуг, однак не всі структурні підрозділи області перейшли на цифровий документообіг. Деякі райони продовжують вимагати паперові довідки для послуг, які за законом мають надаватися в електронному вигляді. Обласна рада звернулася до ОДА з пропозицією створити спільну інформаційну систему для координації роботи всіх органів влади області. Водночас представники громадських організацій скаржаться на різні вимоги до документів у різних районах області.

Проаналізуйте Закон "Про адміністративні послуги" щодо цифровізації публічних послуг. Дослідіть Концепцію розвитку електронного урядування в Україні та Стратегію реформування державного управління. Вивчіть принципи "єдиного вікна" та "екстериторіальності" у наданні

адміністративних послуг. Проаналізуйте [Закон "Про захист персональних даних"](#) у контексті електронного документообігу. Визначте методи координації та контролю у системі органів виконавчої влади. Розкрийте вимоги наукової організації праці та стандартизації процедур у публічному управлінні.

5. У ході децентралізації Полтавська територіальна громада отримала у власність землі сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів. Водночас Держгеокадастр продовжував видавати дозволи на оренду цих земель без погодження з громадою. Полтавська ОДА видала розпорядження про передачу земель громаді, але Міністерство розвитку громад направило лист про призупинення цього рішення до з'ясування правових підстав. Громада звернулася до адміністративного суду з позовом про визнання своїх прав на землі.

Проаналізуйте ст. 13, 142 [Конституції України](#) та [Земельний кодекс України](#) щодо права власності територіальних громад на землю. Дослідіть [Закон "Про місцеве самоврядування в Україні"](#) стосовно повноважень у сфері управління землями. Вивчіть [Закон "Про добровільне об'єднання територіальних громад"](#) та особливості правонаступництва при децентралізації. Проаналізуйте роль Держгеокадастру як [ЦОВВ](#) та його взаємодію з органами місцевого самоврядування. Визначте механізми розмежування земель державної та комунальної власності. Розкрийте судові механізми захисту прав органів місцевого самоврядування та принципи адміністративного судочинства у публічно-правових спорах.

Список нормативних актів і літератури:

Конституція України Відом. Верхов. Ради України. 1996. № 30. № 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396- IX. Відом. Верхов. Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Відом. Верхов. Ради України. 2014. №13. Ст. 222. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. Відом. Верхов. Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2011. № 38. Ст. 385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Бодрова І. І. Система допоміжних органів при Президентові України. Держ. буд-во та місц. самоврядування: зб. наук.пр. Х.: Право, 2012. Вип. 23.

Власенко В.В., Луценко В.Р. Еволюція інституту президентства та його трансформацій сучасній Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 68-71. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/13.pdf

Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування. К. : Логос, 2015. 345 с.

Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підруч. / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін.; за ред. С. Г. Серьогіної. 4-те вид., переробл. та доповн. Х. : Право, 2019.

Децентралізація державної влади: український і європейський контекст : монографія / за наук. ред. О. Ю. Лялюка. Харків, 2022. 766 с. <https://dbms.institute/оголошення/децентралізація-державної-влади-укр/>

Децентралізація державної влади: конституційно-правові аспекти / редкол.: Ю. П. Битяк, І. І. Бодрова, П. М. Любченко [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Х. : Право, 2019. 192 с. (Серія «Наукові доповіді» ; вип. 24). URL: <https://dbms.institute/wpcontent/uploads/24.pdf>

Дніпров О. С. Виконавча влада в Україні: теоретико-концептуальні підходи до розуміння сутності в сучасних умовах трансформації суспільства: монографія. Київ, 2018. 540 с.

Зозуля О.І. Конституційно-правовий статус парламентських комітетів в Україні: монографія. Х. : Майдан, 2019. 619 с. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8156250>

Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. К.: Ваіте, 2021. 528 с. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf

Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні: монографія / за ред. доктора юрид. наук, професора О. В. Батанова; передмова академіка НАН України Ю. С. Шемшученка та академіка НАПрН України О. В. Скрипнюка. Київ: Талком, 2021. 498 с.

Кулик Т.О. Конституційні засади взаємодії місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в місті Києві: моногр. К.: Алерта. 2016

Новак А.О. Делеговані повноваження органів виконавчої влади у структурі компетенції органів місцевого самоврядування в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Х.: Право, 2021. Вип. 33. С.192-202. URL: <https://dbms.institute/files/dbms/33.pdf>

Сучасний унітаризм: доктрина і практика: монографія / Ю. С. Шемшученко, О. В. Скрипнюк, О. В. Батанов та ін.; відп. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2021. 516 с.

Шевчук Б. Європейські принципи належного врядування та реформа системи органів виконавчої влади в Україні. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Shevchuk_B.pdf

Тема 9. Основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування в Україні.

Основні питання:

1. Поняття «основ» організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування в Україні.
2. Територіальна основа органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування в Україні.
3. Правова основа організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування в Україні.
4. Матеріальна і фінансова основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування в Україні.

Завдання:

1. В рамках реформи децентралізації територіальна громада отримала розширені повноваження у сфері освіти та охорони здоров'я. Проте місцева влада стикається з браком фінансових ресурсів для повноцінної реалізації цих повноважень.

Які конституційні засади лежать в основі реформи децентралізації в Україні? Яким чином держава має забезпечувати фінансову самодостатність органів місцевого самоврядування? Які правові механізми може використати територіальна громада для захисту своїх інтересів у відносинах із центральними органами влади ?

2. Верховна Рада України розглядає проєкт Закону України «Про Державний бюджет України» на наступний рік. Під час обговорення виникають суперечки щодо обсягу видатків на певні соціальні програми, а також щодо джерел їх фінансування.

Які основні етапи бюджетного процесу в Україні? Які правові норми регулюють процедуру ухвалення Закону України «Про Державний бюджет України»?

3. Рахункова Палата України за результатами аудиту виявила нецільове використання бюджетних коштів одним із міністерств. Виявлені порушення призвели до значних збитків для держави.

Які органи державної влади здійснюють фінансовий контроль в Україні? Який механізм притягнення до відповідальності за фінансові порушення? Яке значення має фінансовий контроль для забезпечення ефективного функціонування органів державної влади?

4. Місцева громада звертається до Кабінету Міністрів України з проханням надати додаткову дотацію з державного бюджету України на розвиток інфраструктури, мотивуючи це недостатнім обсягом власних надходжень.

Що таке міжбюджетні відносини? Які види трансфертів існують між державним бюджетом і місцевими бюджетами? Які правові засади регулюють розподіл фінансових ресурсів між різними рівнями бюджетної системи?

5. ОТГ планує реалізовувати великий інфраструктурний проєкт (будівництво нової лікарні), але виявляє, що власних доходів місцевого бюджету недостатньо для його фінансування.

Які основні елементи фінансово-економічної основи місцевого самоврядування? Які джерела формування доходів місцевих бюджетів? Які правові механізми можуть бути використані ОТГ для залучення додаткових фінансових ресурсів (наприклад, державні субвенції, гранти, запозичення)?

Список нормативних актів і літератури:

Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572. (редакція від 04.07.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27. (редакція від 07.02.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. № 141. (редакція від 01.01.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Про джерела фінансування органів державної влади: Закон України від 30.06.1999 р. № 783-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 34. Ст. 274. (редакція від 01.10.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-14#Text>

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. (редакція від 03.07.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності: Закон України від 03.03.1998 р. №147/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 34. Ст. 228. (редакція від 18.09.2022 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/147/98-вр#Text>

Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. №№ 47-50. Ст.120. (редакція від 01.01.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

Бодрова І.І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою. Європейський досвід удосконалення місцевого самоврядування / Нац. акад. прав. наук України, НДІ

держ. буд. та місц. самоврядування. Харків : Оберіг, 2012. Серія - Наукові доповіді. Вип. 3. С. 5–36. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/1782>

Гаращук І.В. Сучасні аспекти теоретико-правового забезпечення реалізації принципу субсидіарності в процесі децентралізації в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: С. Г. Серьогіна та ін. Харків : Право, 2022. Вип. 43. С. 154–164. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zbi_Derg_Bud_43_2022.pdf

Древаль В.Ю. Механізми взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади у сфері законотворчості: дис.... док. філ. з публ. упр. та адмін. Харків. 2024. URL: https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/aspirantura/zakhysty/Dreval/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%94%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C.pdf

Корнієнко О. Аналіз ефективності функціонування систем територіальної організації влади країн Європейського Союзу. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2025. Вип. 33. С. 36–50. URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/article/view/323298>

Щебетун І.С. Право на доступ до інформації щодо діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. *Академічні візії*. 2025. № 39. 8 с. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1663>

Лялюк О.Ю. Концептуальні засади правового удосконалення механізму державно-правового контролю за місцевим самоврядуванням. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків : Право. 2024. Вип. 48. С. 80–93. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zb_Derg_Bud_48_2024.pdf

Стещенко Т.В., Ігнатов М.П. Реформування адміністративно-територіального устрою в країнах Східної Європи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 86 – 90. URL: http://lsej.org.ua/3_2025/20.pdf

Ключевський В., Лопушинський І., Плющ Р., Башинський І., Росипайло І. Перспективи впорядкування адміністративно-територіального устрою України на регіональному та районному рівнях. *Координати публічного управління*. Івано-Франківськ. 2025. № 1 (4). С. 229–251. URL: https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/11162/%d0%91%d0%b0%d1%88%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%20%d0%86.%d0%90.%d0%9f%d0%b5%d1%80%d1%81%d0%bf%d0%b5%d0%ba%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b8%20%d0%b2%d0%bf%d0%be%d1%80%d1%8f%d0%b4%d0%ba%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b0%d0%b4%d0%bc%d1%96%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d0%be-%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%b8%d1%82%d0%be%d1%80%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be%20%d1%83%d1%81%d1%82%d1%80%d0%be%d1%8e%20%d0%a3%d0%ba%d1%80%d0%b0%d1%97%d0%bd%d0%b8%20%d0%bd%d0%b0%20%d1%80%d0%b5%d0%b3%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be%d0%bc%d1%83%20%d1%82%d0%b0%20%d1%80%d0%b0%d0%b9%d0%be%d0%bd%d0%bd%d0%be%d0%bc%d1%83%20%d1%80%d1%96%d0%b2%d0%bd%d1%8f%d1%85_2025%20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Основні питання:

1. Основи організації та діяльності Верховної Ради України. Організаційна будова та функції Верховної Ради України.
2. Форми роботи Верховної Ради України. Сесія – головна організаційна форма роботи Верховної Ради України, порядок її підготовки і проведення. Особливості підготовки і проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання. Організація проведення слухань у Верховній Раді України.
3. Методи роботи Верховної Ради України. Організація прийняття та виконання актів Верховної Ради України. Організація роботи Голови Верховної Ради України та його заступників.
4. Система, будова та порядок утворення комітетів Верховної Ради України. Функції та компетенція комітетів Верховної Ради України. Форми і методи роботи комітетів Верховної Ради України.
5. Погоджувальна рада депутатських фракцій і груп. Організація роботи тимчасових комісій Верховної Ради України.
6. Структура, функції та організація роботи апарату Верховної Ради України.

Завдання:

1. Після відставки Голови Верховної Ради України, фракції парламенту розпочинають консультації щодо обрання нового Голови Верховної Ради України. Виникає питання, які вимоги до кандидата, та хто має право висувати кандидатури.

Який порядок обрання Голови Верховної Ради України? Хто має право висувати кандидатури на цю посаду?

2. До комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки надійшов законопроект, який стосується реформування системи військової освіти. Голова комітету ініціює проведення громадських слухань з цього питання, запросивши експертів та представників громадських організацій.

Яке призначення та основні функції комітетів Верховної Ради України? Яким чином формуються комітети та їх склад? Які повноваження має комітет під час опрацювання законопроектів?

3. У зв'язку з резонансним випадком корупції в одній з державних корпорацій, група народних депутатів пропонує створити Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України для проведення розслідування.

З якою метою створюються тимчасові спеціальні та тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України? Який їх порядок утворення та склад? Які правові наслідки можуть мати висновки та пропозиції тимчасових слідчих комісій?

4. У Верховній Раді України було сформовано кілька депутатських фракцій. Одна з фракцій, що перебуває в опозиції, ініціює процедуру висловлення недовіри Кабінету Міністрів України, мотивуючи це незадовільною роботою Уряду.

Яке значення мають депутатські фракції (групи) в організації роботи Верховної Ради України? Яким чином вони формуються? Опишіть процедуру висловлення недовіри Кабінету Міністрів України та роль у ній депутатських фракцій?

5. Народний депутат України готує запит до Кабінету Міністрів України і потребує правової допомоги у його оформленні. Він звертається до відповідного підрозділу Апарату Верховної Ради України.

Яке призначення та основні функції Апарату Верховної Ради України? Які функції виконує Апарат Верховної Ради України щодо інформаційного, організаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності народних депутатів?

Список нормативних актів і літератури:

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. № 396- IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48. (редакція від 31.12.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. № 141. (редакція від 01.01.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 19. Ст. 134. (редакція від 19.12.2024 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0#Text>

Про розподіл обов'язків з питання виконання окремих повноважень Голови Верховної Ради України між Першим заступником Голови Верховної Ради України та заступником Голови Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 04.11.2019 р. № 1191-к. (редакція від 21.05.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1191к/19-пр#Text>

Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 р. № 400- IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 27. Ст. 174. (редакція від 07.09.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text>

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99. (редакція від 31.03.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 36. Ст. 360. (редакція від 01.01.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>

Про структуру апарату Верховної Ради України: постанова Верховної Ради України від 20.04.2000 р. № 1678-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 31. Ст. 253. (редакція від 18.06.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-14#Text>

Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 25.08.2011 р. № 769. (редакція від 07.10.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-пр#Text>

Про затвердження Положення про секретаріат комітету Верховної Ради України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 20.12.2021 р. № 1241-к. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241к/21-пр#n6>

Про затвердження Положення про секретаріат депутатської фракції (депутатської групи) у Верховній Раді України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 07.12.2020 р. № 899-к. (редакція від 24.12.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899к/20-пр#Text>

Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. № 2790-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 3. Ст. 17. (редакція від 07.09.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>

Про затвердження Положення про консультанта депутатської групи (фракції) Верховної Ради України: постанова Верховної Ради України від 13.10.1995 р. № 378/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 36. Ст. 280. (редакція від 24.03.2004 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378/95-вр#Text>

Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України: постанова Верховної Ради України від 13.10.1995 р. № 379/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 37. Ст. 283. (редакція від 16.11.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/95-вр#n15>

Бабарицький О.В., Ігнатська А.І., Брянкін А.С. Міжнародний захист прав людини: порівняльний аналіз забезпечення прав людини в Україні та країнах Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1130 – 1135. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328202/317948>

Петришина М.О., Федоровська М.А. Парламентська відповідальність народних депутатів України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 110-113. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32632/1/%d0%9f%d0%90%d0%a0%d0%9b%d0%90%d0%9c%d0%95%d0%9d%d0%a2%d0%a1%d0%ac%d0%9a%d0%90%20%d0%92%d0%86%d0%94%d0%9f%d0%9e%d0%92%d0%86%d0%94%d0%90%d0%9b%d0%ac%d0%9d%d0%86%d0%a1%d0%a2%d0%ac.pdf>

Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Рахункова палата: юрисдикційні ціннісні виклики. *Право України*. 2025. № 1. С. 164 – 180. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001558960>

Тема 11. Сучасна організація і діяльність Президента в системі публічної влади України.

Основні питання:

1. Основи організації і діяльності Президента України. Організація підготовки і проведення виборів Президента України.
2. Функції Президента України. Форми і методи діяльності Президента України. Гарантії діяльності Президента України.
3. Організація прийняття та виконання актів Президента України.
4. Структура, функції, організація роботи апарату Президента України. Організація роботи Офісу Президента України. Організація роботи представників Президента України.
5. Організація роботи Ради національної безпеки і оборони України.
6. Організація роботи Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим.

Завдання:

1. Президент України ветоє Закон, прийнятий Верховною Радою України, мотивуюче це тим, що він суперечить національним інтересам. Парламент не погоджується з вето Президента.

Яка процедура застосування права вето Президента України? Яким чином Верховна Рада може подолати вето Президента? Які наслідки подолання вето для Закону та для подальшої взаємодії Президента з парламентом?

2. Президент України на підставі подання Прем'єр-міністра України, звільняє з посади Міністра оборони, аргументуючи це незадовільною роботою. Опозиція стверджує, що така дія є перевищенням повноважень Президента України.

Які повноваження Президента України щодо формування та діяльності Кабінету Міністрів України? Чи є рішення Президента щодо звільнення Міністра оборони конституційним у даній ситуації? Обґрунтуйте.

3. Президент України видає Указ, яким створює новий консультативно-дорадчий орган при Президентові для розробки стратегії економічного розвитку країни. Юристи висловлюють думку, що цей Указ може мати ознаки нормативно-правового акту, хоча і не проходить реєстрацію у Міністерстві юстиції.

Які види актів може видавати Президент України? У чому полягає відмінність між указами та розпорядженнями Президента України? Чи підлягають укази Президента обов'язковій державній реєстрації?

4. Після зміни керівника Офісу Президента України відбувається реорганізація його структури. Зокрема, створюються нові департаменти та перерозподіляються обов'язки між заступниками керівника Офісу.

Хто очолює офіс Президента України та які його повноваження? Які функції виконують структурні підрозділи Офісу Президента України?

5. Президент України планує офіційний візит до іншої країни. Офіс Президента України відповідає за повне організаційне, протокольне та інформаційне забезпечення цього візиту, включаючи підготовку матеріалів, логістику та безпеку.

Яку роль Офіс Президента України відіграє у забезпеченні здійснення Президентом України його конституційних повноважень? Які основні напрями діяльності Офісу Президента щодо забезпечення роботи Глави держави? Яке значення має діяльність Офісу Президента для ефективної роботи глави держави?

Список нормативних актів і літератури:

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. № 396- IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48. (редакція від 31.12.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Питання забезпечення діяльності Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 р. № 417/2019. Офіційний вісник України. 2019. № 50. Ст. 1688. (редакція від 19.07.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417/2019#Text>

Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-IX. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 40. Ст. 212. (редакція від 31.03.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Text>

Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 35. ст.237. (редакція від 29.07.2023 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр#Text>

Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. (редакція від 14.05.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 р. № 436/2019. Офіційний вісник України. 2019. № 51. Ст. 1734. (редакція від 19.07.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/2019#Text>

Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим: Закон України від 02.03.2000 р. № 1524-III. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 21. Ст. 158. (редакція від 02.12.2012 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1524-14#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 30.01.2002 р. № 2-рп/2002 (справа про виборчу заставу). Офіційний вісник України. 2002. № 6. Ст. 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-02#Text>

Про забезпечення, обслуговування та охорону Президента України: Постанова Верховної Ради України від 04.01.1992 р. № 2033-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2033-12#Text>

Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29.11.1999 р. № 1507/99. Офіційний вісник України. 1999. № 48. Ст. 2341. (редакція від 31.03.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1507/99#Text>

Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 26.02.2021 р. № 76/2021. Офіційний вісник України. 2021. № 19. Ст. 733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76/2021#Text>

Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 14.10.2005 р. № 1446/2005. Офіційний вісник України. 2005. № 42. Ст. 2651. (редакція від 25.10.2017 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1446/2005#Text>

Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим: Указ Президента України від 17.10.2019 р. № 758/2019. Офіційний вісник України. 2019. № 84. Ст. 2852. (редакція від 17.08.2021 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/758/2019#Text>

Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: Указ Президента України від 15.11.2006 р. № 970/2006. Офіційний вісник України. 2006. № 47. Ст. 3123. (редакція від 15.04.2008 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970/2006#Text>

Про щорічні послання Президента України до Верховної Ради України: Указ Президента України від 09.04.1997 р. № 314/97. Офіційний вісник України. 1997. № 16. С. 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314/97#Text>

Костюк О.С. Еволюція конституційно-правового статусу представників президента України. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків : Право, 2023. Вип. 46. С. 410 – 432. URL: <https://dbmsjournal.com/2023/12/04/410/>

Омелько І.І., Недоторканність президента: основні моделі регулювання у країнах Європи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2023. № 61. С. 22-25. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc61/5.pdf>

Васильченко О.П. Надзвичайні повноваження глави держави: правове регулювання та ризики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія Право. 2025. Вип. 87. Ч. 4. С. 324 – 328. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/03/52-2.pdf>

Стещенко Т.В., Мелаш А.С. Міжнародний досвід використання штучного інтелекту у виборчому процесі. *Наукові перспективи*. 2025. № 4(58). С. 1394 – 1406. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/23241/23207>

Стещенко Т.В., Костюк О.С., Представник Президента України в Конституційному Суді України: правове регулювання організації та діяльності, зарубіжний досвід функціонування інституту представників глави держави. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків : Право, 2025. Вип. 49. С. 92 – 108. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zb_Derg_Bud_49_2025.pdf

Тема 12. Порядок організації та діяльності Кабінету Міністрів України

Основні питання:

1. Основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України.
2. Порядок утворення і будова Кабінету Міністрів України.
3. Функції Кабінету Міністрів України. Форми і методи діяльності Кабінету Міністрів України.
4. Організація прийняття та виконання актів Кабінету Міністрів України.
5. Організація діяльності робочих органів Кабінету Міністрів України.
6. Структура, функції та організація роботи апарату Кабінету Міністрів України.

Завдання:

1. Прем'єр-міністр України ініціює проведення позачергового засідання Кабінету Міністрів України для оперативного розгляду питання про виділення коштів з резервного фонду на ліквідацію наслідків стихійного лиха. Деякі міністри висловлюють сумніви щодо доцільності проведення позачергового засідання, вважаючи, що питання може бути розглянуте на черговому засіданні.

Яка періодичність та порядок проведення засідань Кабінету Міністрів України? Хто має право скликати засідання Кабінету Міністрів України? Які основні правила ведення засідань Кабінету Міністрів України? Чи існують відмінності між порядком проведення чергових та позачергових засідань?

2. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства розробляє проєкт постанови Кабінету Міністрів України про запровадження нових механізмів державної підтримки малого та середнього бізнесу. Проєкт потребує погодження з іншими міністерствами та проходить правову експертизу.

Яка процедура підготовки проєктів актів Кабінету Міністрів України? Яку роль у цьому процесі відіграють апарати міністерств та Секретаріат Кабінету Міністрів України? Що таке правова експертиза проєктів актів, хто її здійснює? Які вимоги до змісту та оформлення проєктів постанов та розпоряджень?

3. Уряд планує запустити масштабну програму цифровізації державних послуг. Реалізація цієї програми вимагає злагодженої роботи кількох міністерств і центральних органів виконавчої влади.

Яким чином Кабінет Міністрів України координує діяльність центральних органів виконавчої влади? Яка роль Прем'єр-міністра України у забезпеченні координації роботи Уряду та центральних

органів виконавчої влади? Які правові основи забезпечують повноваження Кабінету Міністрів України щодо координації?

4. Верховна Рада України висловлює недовіру Кабінету Міністрів України, що тягне за собою його відставку. Водночас, Президент України не погоджується з такою оцінкою діяльності Уряду і закликає парламент до конструктивної співпраці.

Які форми взаємодії Кабінету Міністрів України з Президентом України та з Верховною Радою України? Яка процедура висловлення недовіри Кабінету Міністрів України та її правові наслідки?

5. Один із міністрів Кабінету Міністрів України був звинувачений у корупційних діях. Прем'єр-міністр України розглядає можливість подання Президенту України пропозиції щодо його звільнення з посади.

Які види відповідальності несе Кабінет Міністрів України та його окремі члени? Яка процедура звільнення члена Кабінету Міністрів України?

Список нормативних актів і літератури

Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222. (редакція від 24.12.2024 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385. (редакція від 15.11.2024 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. Офіційний вісник України. 2007. № 54. Ст. 2180. (редакція від 25.07.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 р. № 850. Офіційний вісник України. 2009. № 61. Ст. 2164. (редакція від 30.01.2020 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-п#Text>

Про затвердження структури Секретаріату Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2016 р. № 564. Офіційний вісник України. 2016. № 69. Ст. 2333. (редакція від 22.04.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2016-п#Text>

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105. (редакція від 01.04.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text>

Деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 24.12.2010 р. № 1199/2010. Офіційний вісник України. 2010. № 100. Ст. 3545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199/2010#Text>

Деякі питання реформування державного управління: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 р. № 1034. Офіційний вісник України. 2019. № 100. Ст. 3366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1034-2019-п#Text>

Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій: постанова Кабінету Міністрів

України від 12.03.2005 р. № 179. Офіційний вісник України. 2005. № 11. Ст. 522. (редакція від 08.04.2025 р.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-п#Text>

Муртіщева А.О. Компетенція уряду в контексті принципу поділу державної влади: сучасні виклики. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Право, 2021. Вип. 41. С. 150-162. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zbi_Derg_Bud_41_2021.pdf

Панфілов О.Є., Калімбет А.Л. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України: характеристика поняття та змісту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 2(37). С. 79 – 83. URL: http://pjv.nuoua.od.ua/v2_2021/17.pdf

Муртіщева А. О. Нормотворча діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держав. буд-ва та місцевого самоврядування. Харків : Право, 2022. Вип. 43. С. 217-228. URL: https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zbi_Derg_Bud_43_2022.pdf

Гбур З.В., Галушкіна Л.В., Акімов О.О. Кабінет Міністрів України: функції, повноваження та відповідальність. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 5. 7 с. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2680>

Махмурова-Дишлюк О.П. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України в аспекті забезпечення прав свободи людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2024. № 67. С. 16 – 20. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc67/67_2024.pdf#page=16

Стещенко Т.В., Карпенко М.В. Механізми реалізації державної влади через систему управління державною службою в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 4. С. 84 – 88. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=185>

Тема 13. Система та порядок організації і діяльності центральних органів виконавчої влади.

Основні питання:

1. Основи організації і діяльності центральних органів виконавчої влади.
2. Система, функції та порядок утворення центральних органів виконавчої влади.
3. Організаційна будова центральних органів виконавчої влади.
4. Форми і методи діяльності центральних органів виконавчої влади.

Завдання:

1. Проаналізуйте наскільки система центральних і місцевих органів державної виконавчої влади є цілісною, узгодженою та ефективною. Оберіть один з ключових аспектів для поглибленого аналізу (наприклад, розмежування повноважень між центральним і місцевими органами; дотримання принципу субординації; відповідальність членів Уряду; відкритість і підзвітність виконавчої влади). Під час виконання завдання спирайтеся на нормативно-правову базу та/або практику діяльності відповідних органів (наприклад, рішення Уряду, висновки Рахункової палати, звіти міністерств, кейси з новин, розміщених на офіційних сайтах органів влади). Сформулюйте обґрунтовані висновки щодо того, наскільки фактична організація і діяльність системи центральних органів виконавчої влади та/або місцевих державних адміністрацій відповідає її конституційно-правовим засадам та принципам.

2. Створіть схему, інфографіку або інший формат, що відображає особливості взаємозв'язків центральних і місцевих органів державної виконавчої влади в Україні. Оберіть один з можливих варіантів для відображення такої взаємодії (наприклад, місце Кабінету Міністрів України в системі органів виконавчої влади та його зв'язки з міністерствами, службами й агентствами; співвідношення повноважень і підпорядкованості між центральними і місцевими органами державної виконавчої влади; особливості правового статусу різних центральних органів державної виконавчої влади в залежності від порядку утворення, підпорядкування, автономності, відповідальності; виконавча влада у контексті її взаємодії з іншими гілками влади). Схему, інфографіку, інший формат можна доповнити коментарями чи поясненнями.

3. Кабінет Міністрів України підготував і вніс на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про засади державної міграційної політики», в якому пропонується, зокрема, впровадити обов'язкову електронну реєстрацію всіх внутрішньо переміщених осіб через портал «Дія» з прив'язкою до банківських рахунків для отримання соціальних виплат. Проєкт Закону було подано Міністром соціальної політики, який підписав супровідний лист і був доповідачем під час його першого читання. Після спливу 10 днів з моменту реєстрації проєкту Закону група народних депутатів України звернулася до Голови Верховної Ради України, стверджуючи, що було порушено строки оприлюднення законопроєкту, а також вказавши на відсутність фінансово-економічного обґрунтування, погодження з Міністерством фінансів та профільним комітетом Верховної Ради України.

Проаналізуйте дії Кабінету Міністрів України, Міністра соціальної політики та народних депутатів України. Чи було дотримано порядку підготовки проєкту закону Кабінетом Міністрів України? Чи наявні у діях Міністра соціальної політики порушення порядку внесення до Верховної Ради України та участі у розгляді проєкту закону? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

4. У серпні Кабінет Міністрів України доручив Міністерству фінансів України підготувати проєкт Закону України «Про державний бюджет України на наступний рік». Міністерство фінансів надало проєкт Прем'єр-міністру 10 вересня. У зв'язку з відрядженням Прем'єр-міністра проєкт було подано Першим віце-прем'єр-міністром до Верховної Ради України 13 вересня. Разом із законопроєктом Уряд не подав Бюджетну декларацію, а також не надав пропозиції щодо обсягів трансфертів місцевим бюджетам, обґрунтування доходів і витрат, макроекономічних показників та висновків Рахункової палати. Натомість у пояснювальній записці йшлося про складну безпекову ситуацію, яка унеможлиблює дотримання формальних вимог у повному обсязі. За результатами розгляду законопроєкту комітет Верховної Ради України звернувся до Голови Верховної Ради України з поданням про повернення законопроєкту Кабінету Міністрів України на доопрацювання, мотивуючи це порушенням положень Бюджетного кодексу України. Кабінету Міністрів України, у свою чергу, заявив про недопустимість повернення проєкту Державного бюджету на наступний рік зважаючи на особливий режим воєнного стану.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Визначте та охарактеризуйте повноваження Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України у бюджетному процесі. Чи наявні в діях Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України порушення чинного законодавства України? Чи має право Верховна Рада України повернути законопроєкт про бюджет на доопрацювання? Які наслідки матиме порушення строків або

процедури з боку Уряду? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

5. Упродовж трьох місяців Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ) впроваджувало комплексну реформу системи постачання медичних препаратів для лікарень. У межах реалізації цієї політики було затверджено Наказ МОЗ, яким змінено правила розподілу централізованих закупівель, що призвело до перебоїв у постачанні життєво необхідних ліків до низки регіонів. Прем'єр-міністр України звернувся до Міністра охорони здоров'я з вимогою надати звіт на засіданні Кабінету Міністрів України. На засіданні Уряду, заслухавши звіт, більшістю членів Кабміну було прийнято рішення визнати незадовільною діяльність Міністра. Прем'єр-міністр направив подання до Президента України про звільнення Міністра, вказавши на систематичні прорахунки в управлінні та персональну відповідальність за ввірені йому справи. Міністр охорони здоров'я заявив, що діяв у межах політики Уряду, а його відповідальність – виключно політична і рішення Уряду не матиме юридичних наслідків.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Визначте правовий статус міністерства. З'ясуйте особливості організації і діяльності міністерства. Чи наявні порушення в діях Міністерства охорони здоров'я, Міністра охорони здоров'я України? Чи несе Міністр відповідальність? Чи були підстави для звільнення Міністра? Який порядок призначення і звільнення членів Уряду передбачений чинним законодавством України? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

Список нормативних актів і літератури:

Конституція України: Конституція, Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про Кабінет Міністрів України: Закон України № 794-VII від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

Про центральні органи виконавчої влади: Закон України № 3166-VI від 17.03.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

Про Антимонопольний комітет України: Закон України № 3659-XII від 26.11.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

Про Фонд державного майна України: Закон України № 4107-VI від 09.12.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>

Про медіа: Закон України № 2849-IX від 13.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n1179>

Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку: Закон України № 1971-IX від 16.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#Text>

Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України № 1698-VII від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України № 950 від 18.07.2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-п#Text>

Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України № 850 від 12.08.2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-п#Text>

Про затвердження структури Секретаріату Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України № 564 від 23.08.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2016-п#Text>

Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України № 563 від 25.05.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2011-%D0%BF#Text>

Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10.09.2014 р.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text>

Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики № 996 від 3.11.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

Деякі питання організації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України № 1199/2010 від 24.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199/2010#Text>

Деякі питання, пов'язані з підготовкою і внесенням подань щодо осіб, призначення на посаду та звільнення з посади яких здійснюється Верховною Радою України, Президентом України або Кабінетом Міністрів України чи погоджується з Кабінетом Міністрів України №298 від 11.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/298-2012-%D0%BF#Text>

Деякі питання реформування державного управління: Постанова Кабінету Міністрів України № 1034 від 11.12.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1034-2019-п#Text>

Деякі питання реформування державного управління: Постанова Кабінету Міністрів України № 831-р від 21.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>

Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій: постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 12.03.2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-п#Text>

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України (справа про повноваження Президента України реорганізовувати центральні органи виконавчої влади): Рішення від 28.01.2003 р. № 2-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-03#Text>

Борисочева Н. Теоретичні підходи до розуміння системи органів виконавчої влади. *Підприємництво, господарство і право*. № 6. 2021. С. 111 – 116.

Виконавча влада (теоретичний і конституційний аспекти) / В.М. Шаповал К.: Москаленко О.М., 2016. 82 с. URL: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2020/10/1482222100executive-authority.pdf>

Дніпров О. С. Видання нормативних актів як форма діяльності центральних органів виконавчої влади в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. № 12. 2020. С. 143 – 147.

Дніпров О. С. Виконавча влада в Україні: теоретико-концептуальні підходи до розуміння сутності в сучасних умовах трансформації суспільства: монографія. Київ, 2018. 540 с.

Мартинюк Р. Президент і виконавча влада: співвідношення інститутів у практиці сучасних республік. *Право України*. 2020. № 3. С. 256 – 269.

Муртіщева А.О. Компетенція уряду в контексті принципу поділу державної влади: сучасні виклики. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Х. : Право, 2021. Вип. 41. С. 150-162. https://dbms.institute/wpcontent/uploads/Zb_Derg_Bud_41_2021.pdf

Муртіщева А. О. Нормотворча діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану. Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держав. буд-ва та місцевого самоврядування. Х.: Право, 2022. Вип. 43. С. 217 – 228.

Панфілов О. Є. Комісія як новий вид центральних органів виконавчої влади: осмислення нормативних змін / О. Є. Панфілов, О. П. Хамходера // *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7. 2020. С. 282 – 286. URL: http://lsei.org.ua/7_2020/75.pdf

Плахотнюк Н. Г. Установча процедура діяльності Кабінету Міністрів України: моделі, провадження, правове регулювання. Бюл. М-ва юстиції України. 2005. № 7. С. 67 – 77.

Система органів виконавчої влади України: правові, наукові проблеми удосконалення організації та діяльності / за заг. ред. О. Ф. Андрійко. К., 2011.

Совгира О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2012. 464 с.

Федоренко В. Л. Система центральних органів виконавчої влади у механізмі державного управління: нормопроєктні та організаційно-правові аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 3. 2009. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=58>

Тема 14. Порядок організації та діяльності місцевих державних адміністрацій.

Основні питання

1. Основи організації і діяльності місцевих державних адміністрацій.
2. Система, порядок утворення і будова місцевих державних адміністрацій. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій.
3. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи.
4. Організація роботи колегії місцевої державної адміністрації.
5. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій. Організація прийняття та виконання актів місцевих державних адміністрацій.
6. Відділи, управління та інші структурні підрозділи місцевої державної адміністрації, її апарат, організація їх роботи.

Завдання:

1. Президент України видав розпорядження про призначення Потапенка головою обласної державної адміністрації. Цим же актом, без попереднього погодження нової кандидатури на посаду голови облдержадміністрації з Кабінетом Міністрів України, було звільнено попереднього голову. Потапенко приступив до виконання обов'язків голови облдержадміністрації на наступний день після публікації розпорядження Президента України.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи наявні в діях Президента України порушення чинного законодавства? Який порядок призначення і звільнення голів місцевих державних адміністрацій? Яка роль Кабінету Міністрів України у цьому процесі? З якого моменту новопризначений голова місцевої державної адміністрації набуває своїх повноважень? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

2. Під час відпустки голови районної державної адміністрації його обов'язки виконував перший заступник. Під час виконання обов'язків голови райдержадміністрації заступник голови видав розпорядження про звільнення керівника одного з управлінь районної державної адміністрації за порушення останнім трудової дисципліни. Звільнений керівник управління звернувся до суду, вважаючи дії заступника голови райдержадміністрації незаконними.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Чи має право заступник голови місцевої державної адміністрації виконувати обов'язки голови місцевої державної адміністрації під час відпустки останнього? Визначте межі повноважень заступника голови райдержадміністрації під час тимчасової відсутності голови райдержадміністрації. Чи уповноважений заступник голови ухвалювати кадрові рішення самостійно? Запропонуйте шляхи вирішення ситуації.

3. На черговому засідання колегії обласної державної адміністрації було ухвалено рішення про підтримку адміністративно-територіального реформування одного з районів області, що передбачає об'єднання декількох громад в одну, а також зміну меж району. У засіданні брали участь голова обласної державної адміністрації, його заступники, керівники структурних підрозділів облдержадміністрації та запрошені представники обласної ради.

На підставі прийнятого рішення голова облдержадміністрації направив подання до Кабінету Міністрів України з проханням прийняти відповідну постанову. У свою чергу, представники окремих громад висловили свій протест проти таких дій колегії облдержадміністрації, стверджуючи, що: а) колегія не є органом уповноваженим приймати таке рішення; б) при формуванні порядку денного засідання не було враховано позиції громад, яких стосується таке реформування; в) громадського обговорення перед голосуванням не проводилося. Представники громад звернулися до суду з вимогами визнати дії колегії облдержадміністрації незаконними.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Визначте правовий статус та компетенцію колегії місцевої державної адміністрації. Які повноваження голови місцевої державної адміністрації у сфері адміністративно-територіального устрою? Чи є доводи представників громад обґрунтованими? Яке рішення має прийняти суд?

4. Проаналізуйте системно-структурну організацію місцевої державної адміністрації в обраних вами районі або області. З'ясуйте яким чином організовується роботу її апарату, структурних підрозділів, колегії. На основі аналізу чинних нормативно-правових актів та відкритих джерел (зокрема, офіційного сайту обраної вами МДА), дайте оцінку відповідності системно-структурної організації МДА вимогам чинного законодавства. Під час виконання завдання спирайтеся на нормативно-правову базу та практику діяльності обраної вами МДА. Сформулюйте обґрунтовані висновки щодо впливу системно-структурної організації МДА на ефективність її роботи.

5. Проаналізуйте положення Конституції України, Закону України «Про місцеві державні адміністрації», інших законів та підзаконних актів і порівняйте структуру, повноваження і порядок взаємодії обласних і районних державних адміністрацій. Розкрийте специфіку здійснення ними повноважень у зв'язку з правовим режимом воєнного стану (на прикладі конкретного повноваження або групи повноважень у певній сфері; особливостей підзвітності і підконтрольності з певних питань). Побудуйте таблицю з показниками відповідно до обраних критеріїв (особливості організаційної структури; природа повноважень; підконтрольність і підзвітність; відносини з іншими органами) або схему (ієрархії; взаємодії), або інфографіку з коментарями чи поясненнями.

Список нормативних актів і літератури

Конституція України: Конституція, Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. Відом. Верхов. Ради України. 1999. № 20-21. Ст. 190. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в містах Києві та Севастополі державних адміністрацій: постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2012 р. № 606. Офіц. вісн. України. 2012. № 50. Ст. 1984; 2012. № 83. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2012-п#Text>

Про підготовку пропозицій та попередній розгляд кандидатур для призначення на посади та звільнення з посад керівників місцевих державних адміністрацій: Указ Президента України від 04.08.2006 р. № 675. Офіц. вісн. України. 2006. № 32. Ст. 2309. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675/2006#Text>

Про упорядкування структури апарату центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів та місцевих державних адміністрацій: постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2005р. № 179. Офіц. вісн. України. 2005. № 11. Ст. 522. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2005-п#Text>

Типовий регламент місцевої державної адміністрації: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.1999 р. № 2263. Офіц. вісн. України. 1999. № 50. С. 77. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2263-99-п#Text>

Про затвердження Типового положення про колегію центрального органу виконавчої влади і місцевої державної адміністрації: постанова Кабінету Міністрів України від 02.10.2003 р. № 1569. Офіц. вісн. України. 2003. № 40. Ст. 2107. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1569-2003-п#Text>

Про реорганізацію та утворення районних державних адміністрацій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1635-р. Урядовий кур'єр від 07.01.2021. № 3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1635-2020-%D1%80#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 04.12.2001 р. № 16-рп/2001 (справа про поєднання посади в місцевій державній адміністрації з мандатом депутата місцевої ради). Офіц. вісн. України. 2001. № 50. Ст. 2238. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-01#Text>

Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 68/2022. Офіц. вісн. України. 2022 р. № 46. Ст. 2500. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

Величко В. О. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій в Україні: моногр. Х., 2005.

Добкін М. М. Місцеві державні адміністрації України: становлення, розвиток та функціонування: моногр. Х. : Золота миля, 2012.

Кулик Т.О. Конституційні засади взаємодії місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування в місті Києві: моногр. К.: Алерта. 2016.

Лялюк О.Ю. Військові та військово-цивільні адміністрації в системі територіальної організації влади в Україні: компаративний аналіз. Проблеми законності. 2022. № 157. С.6-19

Онупрієнко А. М. Місцеві державні адміністрації в системі виконавчої влади. Підприємництво, гос-во і право. 2008. № 1. С. 13-16.

Сухорукова А. Л. Місцеві державні адміністрації як єдиноначальні місцеві органи виконавчої влади. Їх завдання та функціональне призначення. Актуальні проблеми державного управління. Вип. 1 (37). Одеса: Вид-во ОріДУ НАДУ, 2009. С. 82–84.

Сушинський О. І. Місцеві державні адміністрації: відносини з іншими інституціями влади. Львів : Вид-во ЛПІДУ УАДУ, 2002. Sudnickas T. Mechanisms of Information and Analytical Support of Local State Administrations / T. Sudnickas, V. Smalskys, N. Gavkalova, V. Dzenis, O. Dzenis // Journal of

Information Technology Management. Special Issue. – 2021. – P. 188-203. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26865/1/JITM_Volume%2013_Issue%20Special%20Issue_%20Advanced%20Innovation%20Topics%20in%20B.pdf

Novak A. O. The modern status of legal regulation of delegation of authority from bodies of executive powers to local self-government bodies in Ukraine. Challenges and prospects for the development of legal systems in Ukraine and EU countries: comparative analysis: Collective monograph. Riga: Baltija Publishing, 2019. Volume 1. P. 289-308. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/122/3428/7218-1?inline=1> S. Khadzhyradieva, S. Slukhai, A. Rachynskyi Public Administration in Ukraine: Adjusting to European Standard. NISPAcee Journal of Public Administration and Policy. Volume 13 (2020): ISSUE 1 (June 2020). P. 81-108. URL: <https://sciendo.com/article/10.2478/nispa-2020-0004>

Тема 15. Органи влади АРК у системі публічної влади України, порядок їх організації та діяльності (самостійно)

Основні питання:

1. Основи організації та діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
2. Організаційна будова та функції Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи органів і посадових осіб Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
3. Порядок утворення і будова Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Функції Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим.
4. Організація діяльності інших органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

Завдання:

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим на пленарному засіданні більшістю голосів присутніх депутатів проголосувала за нову редакцію Конституції Автономної Республіки Крим, якою передбачено зміни у структурі Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, запровадження нової системи підзвітності органів виконавчої влади автономії, а також зміну назв адміністративно-територіальних одиниць. Після схвалення нової редакції Конституції Автономної Республіки Крим, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим ввів її у дію.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Який порядок розробки і прийняття, а також перегляду Конституції Автономної Республіки Крим передбачений чинним законодавством України? Чи наявні порушення в діях Парламенту Автономії? Чи мав право Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим ввести в дію Конституцію? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

2. Група народних депутатів України звернулася до Конституційного Суду України з поданням щодо конституційності проекту Постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, у якій йшлося про зміну назви півострова на «Кримська національна автономія» як прояву права кримськотатарського народу на самовизначення. У поданні зазначалося, що проєкт Постанови

виходить за межі повноважень Парламенту Автономії, адже суперечить статтям 1, 2, 5, 132, 133, 134 Конституції України.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Визначте характер повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим? Який обсяг власних повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим та яке їх співвідношення з принципами, визначеними у ст.ст. 1, 2, 5, а також положеннями ст.ст. 132, 133, 134 Конституції України? Чи уповноважений Парламент Автономії на зміну назви Автономії? Сформулюйте рішення/висновок (визначте вид акту КСУ, спираючись на відповіді на попередні питання) Конституційного Суду України.

3. У ході парламентських слухань у Верховній Раді України було порушено питання про межі автономності АРК у сфері виконавчої влади. Так, Рада Міністрів АРК затвердила програму соціального захисту окремих категорій населення без попереднього погодження з Кабінетом Міністрів України. В обґрунтуванні правильності прийнятого рішення, Голова Ради Міністрів АРК наполягав, що орган Автономії діяв в межах повноважень, визначених Конституцією та законами України. За результатами парламентських слухань постановою Парламенту України було сформульовано відповідні рекомендації. На підставі цих рекомендацій група народних депутатів України звернулася до Конституційного Суду України з поданням щодо перевищення Радою Міністрів своїх повноважень.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення. Визначте межі повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим. За яких підстав і в яких формах Рада міністрів АРК підзвітна і підконтрольна Кабінету Міністрів України? Чи обов'язкове погодження РМ АРК з Кабінетом Міністрів України щодо програм соціального захисту? Чи може бути це питання предметом розгляду Конституційного Суду України? Дайте обґрунтовану відповідь спираючись на положення чинного законодавства України.

4. Проаналізуйте чинне законодавство України і складіть структурно-функціональну модель публічної влади в Автономній Республіці Крим. Визначте які органи публічної влади утворюються і діють на території Автономії, їх юрисдикцію, підзвітність і підконтрольність, а також особливості взаємодії між ними. З'ясуйте механізми впливу органів державної влади на органи влади Автономії, а також роль органів місцевого самоврядування у межах території автономії. Підготуйте схему, модель, інший формат з короткими поясненнями чи коментарями.

5. Проаналізуйте чинне законодавство України та порівняйте організацію та функціонування органів влади Автономної Республіки Крим з відповідними органами державної виконавчої влади та представницькими органами влади України. Оберіть один з можливих варіантів для проведення порівняння (наприклад, проаналізуйте структуру та повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим у зіставленні з Верховною Радою України; порівняйте порядок формування, обсяг повноважень, особливості підконтрольності і підзвітності Ради міністрів Автономної Республіки Крим з Кабінетом Міністрів України; організацію та діяльність інших органів влади на території Автономії та на всій іншій території держави). Під час виконання завдання спирайтеся на чинну нормативно-правову базу. Підготуйте узагальнену схему/ таблицю/ інфографіку, інший формат з основними спільними рисами та відмінностями в системі публічної влади на національному рівні та рівні Автономії.

Конституція України: Конституція, Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Конституція Автономної Республіки Крим від 21.10.1998 р.: затв. Законом України від 23.12.1998 р. № 350- XIV. Відом. Верхов. Ради України. 1999. № 5-6. Ст. 43. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14#Text>

Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396- IX. Ві дом. Верхов. Ради України. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 р. № 90/98-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1998. № 29. Ст. 191; 2007. № 13. Ст. 134; 2009. № 31. Ст. 460; 2010. № 37. Ст. 496; 2010. № 35-36. Ст. 491. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр#Text>

Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 р. № 3530-VI. Відом. Верхов. Ради України. 2012. № 2-3. Ст. 3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3530-17#Text>

Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим: Закон України від 22.12.2006 р. № 533-V. Відом. Верхов. Ради України. 2007. № 14. Ст. 168. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-16#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 21.12.2001 р. № 19-рп/2001 (справа щодо сумісності мандата депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим з іншими видами діяльності). Офіц. вісн. України. 2003. № 28. Ст. 1380. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-01#Text>

Рішення Конституційного Суду України від 20.05.2004 р. № 12-рп/2004 (справа щодо сумісності посади сільського, селищного, міського голови з мандатом депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим). Офіц. вісн. України. 2004. № 22. Ст. 1516. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-04#Text>

Абасов Г. Г. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим: актуальні проблеми теорії. Часопис Київ. ун-ту права. 2003. № 4. С. 20-27.

Адельсеїтова А. Б. Основні напрями контрольної діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Підприємництво, гос-во, право. 2003. № 12. С. 72-74.

Гриценко А.П. Абасов Г. Г. Верховна Рада Автономної Республіки Крим: монографія. Кримський юридичний ін-т Одеського держ. ун-ту внутрішніх справ. Сімф. : ОДЪЖАК, 2008. 267 с.

Конституція Автономної Республіки Крим: науково-практичний коментар / Ф. В. Веніславський, Є. І. Григоренко, П. М. Любченко та ін.; рук. авт. кол. В.П. Колісник. Х.: Факт, 2012.

Носенко О.В. Конституційно-правовий статус і нормотворча діяльність ради міністрів Автономної Республіки Крим. Право і суспільство. 2012. № 3. С. 22-26.

Проблеми конституційно-правового регулювання організації та функціонування органів влади Автономної Республіки Крим / за наук. ред. Ю. П. Битяка і С. Г. Серьогіної. Х. : Оберіг, 2012. 148 с. (Серія «Наукові доповіді»; вип. 4). <https://dbms.institute/files/nd/4.pdf> Crimea recovery strategy after de-occupation. URL: https://crimea-platform.org/wpcontent/uploads/2023/08/Stratehiia_EN_01-5.pdf Priorities of Ukraine after deoccupation of Crimea. URL: <https://ppu.gov.ua/en/documents/priorytetni-kroky-ukrayinskoyiderzhavy-pislya-deokupatsiyi-krymu/>

Philip Raworth, B.A. (Hons), M.Phil., An Introduction to the Constitution of the Autonomous Republic of Crimea. Oxford Constitutional Law. URL: <https://oxcon.oupplaw.com/page/406>

Тема 16. Засади місцевого самоврядування в Україні

(самостійно)

Основні питання:

1. Основи місцевого самоврядування. Поняття та система місцевого самоврядування.
2. Принципи організації та здійснення місцевого самоврядування.
3. Організація підготовки та проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.
4. Функції місцевого самоврядування.
5. Гарантії місцевого самоврядування.
6. Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах надзвичайних правових режимів.

Завдання:

1. На сесії обласної ради прийнято рішення про прийняття до комунальної власності області приміщення міської спорт-школи через недоцільне та неефективне його використання міською радою, виконавчий комітет якої прийняв рішення про передачу в оренду приміщення спортшколи для організації магазину спортивних товарів. Міська рада не погодилася з рішенням обласної ради і звернулася до суду з вимогою скасувати рішення обласної ради.

Чи відповідають рішення обласної ради, виконавчого комітету міської ради вимогам законодавства? Яке рішення має прийняти суд?

2. Міська рада прийняла рішення про проведення місцевого референдуму щодо встановлення нового місцевого податку на утримання місцевої міліції. Міський прокурор подав протест до міської ради з вимогою скасувати незаконне рішення. У відповіді прокурору міський голова зазначив, що прийняття рішення про проведення місцевого референдуму належить до виключної компетенції міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації та запропонуйте шляхи її вирішення.

3. Міський голова своїми розпорядженнями затвердив положення про виконавчі органи міської ради та їх структуру, а також за ініціативою жителів вулиці створив вуличний комітет. На сесії міської ради більшістю голосів депутатів прийнято рішення про скасування розпоряджень міського голови. Міський голова не погодився з рішенням ради і зупинив його дію своїм розпорядженням.

Чи правомірні прийняті акти міського голови?

4. Жителі села звернулися до Верховної Ради України з вимогою достроково припинити повноваження сільського голови, який відмовився надати звіт територіальній громаді про свою роботу за три місяці. Голова Верховної Ради України доручив комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування підготувати відповідь на це звернення.

Проаналізуйте ситуацію та підготуйте юридично обґрунтовану відповідь на звернення.

5. Вуличний комітет звернувся до секретаря міської ради з вимогою провести слухання з питань екологічних проблем міста. Секретар міської ради відмовив вуличному комітету, пояснивши, що слухання проводяться за вимогою не менш як 300 членів територіальної громади і пропозицію про проведення слухання слід попередньо узгодити з виконавчим комітетом міської ради.

Прокоментуйте дії вуличного комітету і секретаря міської ради. Як відбувається організація слухань у місцевій раді?

Список нормативних актів і літератури

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text>

Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 02.05.2023 № 3077-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3077-20#Text>

Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 № 401-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>

Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 13. – Ст.91. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

Лялюк О.Ю. Проблеми правового статусу старости в системі територіальної організації влади України. Державне будівництво та місцеве самоврядування. № 41. 2021. С. 93-107. https://dbms.institute/wp-content/uploads/Zb_Derg_Bud_41_2021.pdf

Бровченко Н.В. Муніципальне право: навчально-методичний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 118 с.

Любченко П.М. Муніципальне право України: навчальний посібник. Харків : ФІНН, 2012. 496 с.

Тетарчук І.В. Муніципальне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 206 с.

Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К.: Юрид. думка, 2010. — 653 с.

Фрицький О.Ф. Муніципальне право України: Підручник для юридичних вищих учбових закладів. – К.: Юрінком Інтер, 2004.

Мочков О.Б. Територіальна громада в реалізації місцевої демократії : моногр. – К. : "АртЕк", 2019.

Петришина М. О. Практика імплементації Європейської хартії місцевого самоврядування у зарубіжних країнах / М. О. Петришина // Теоретико-правові засади місцевого самоврядування: аналіз зарубіжного досвіду. – Х.: Оберіг, 2013. – с. 5–70. 9.

Петришин О. О. Правові засади місцевого самоврядування в зарубіжних країнах та Україні: теоретико-правовий та порівняльний аналіз : монографія / О. О. Петришин. – Х.: Право, 2014. – 189 с. 10.

Серьогіна С. Муніципальна реформа як ключовий напрямок удосконалення моделі місцевого управління в Україні / С. Серьогіна // Місцеве самоврядування. – 2009. – №2. – С. 44–47. 11.

Серьогіна С. Г. Муніципальна реформа як чинник удосконалення функціонування системи місцевого самоврядування в Україні / С. Г. Серьогіна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 26. – С. 3–15. 12.

Серьогіна С. Г. Удосконалення місцевого самоврядування в Україні в умовах демократизації та консолідації суспільства / С. Г. Серьогіна // Право України. – 2014. – №4. – С. 107–115.

Стешенко Т.В., Канюк М.Т. Муніципальна служба в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2022. Вип. 43. С.107-117.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота студентів з курсу “Теорія і практика державотворення” здійснюється у таких формах:

- 1) підготовка наукової доповіді;
- 2) написання рефератів, есе, повідомлень;
- 3) анотування прочитаної додаткової літератури з курсу;
- 4) складання термінологічного словника
- 5) узагальнення практики діяльності органів місцевого самоврядування;
- 6) підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції;
- 7) написання та опублікування наукової статті;
- 8) участь у конкурсах студентських наукових праць.

Вид індивідуальної роботи обирається у межах програми навчальної дисципліни за узгодженням з викладачем на початку навчального семестру. Тематика тез та конференція, на яку вони будуть подані, визначаються здобувачем освіти за погодженням з викладачем (науковим керівником). Підготовка наукової статті передбачає узгодження із викладачем (науковим керівником) її тематики, рецензування викладачем та подання на опублікування у виданні правничого спрямування. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює викладач. Виконання індивідуальної роботи оцінюється за результатами самостійності виконання, а також залежно від ступеня обґрунтованості, повноти, правильності, аргументованості викладення матеріалу. За індивідуальну роботу здобувач вищої освіти максимально може отримати 10 балів.

ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ
Опис навчальної дисципліни

Курс	Рівень освіти, галузь знань, спеціальність	Дидактична структура та кількість годин
Кількість кредитів ЄКТС: 4,0 Кількість модулів: 2 Загальна кількість годин: 120 Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 - 4, самостійної роботи студента - 6 - 8.	Рівень освіти – перший (бакалаврський) Галузь знань – D «Бізнес, адміністрування та право» Спеціальність – D 8 «Право»	Модуль 1 Лекції: 12 Практичні заняття: 12 Самостійна робота: 30 Модуль 2 Лекції: 14 Практичні заняття: 14 Самостійна робота: 38 Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (іспит)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з курсу “Теорія і практика державотворення” здійснюється на основі результатів поточного контролю. Загальним об’єктом оцінювання знань студентів є відповідні частини програми навчальної дисципліни, засвоєння яких відповідно перевіряється під час контрольних заходів.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання при вирішенні професійних завдань. Об’єктами поточного контролю знань є успішність студентів на практичних заняттях та виконання контрольних та самостійних завдань.

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, розв’язання практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист реферату тощо. Поточний контроль має на меті перевірити рівень підготовки студента у вивченні матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за п’ятибальною шкалою (0; 0,5; 1; 1,5; 2);
- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі колоквіумів (тестів).

Результати практичних занять, колоквіумів, виконання самостійної роботи, модульного контролю оцінюються в діапазоні **0–40 балів (0–26 –практичні заняття; 0–10 – самостійна робота; 0–4 бали –розв’язання тестових завдань/колоквіуми M1,M2 (2 × 2 бали = 4 бали))**.

Обов’язковою формою роботи здобувачів освіти є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 10 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Підсумковий контроль знань оцінюється максимально у **60 балів**.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостій на робота студентів у формі індивідуа льної роботи	Підсумков ий контроль (іспит)	Підсу мкова оцінка знань
Модуль № 1		Модуль № 2				
п/з	Колоквіум/ тести	п/з	Колоквіум/ тести			
max 12	max 2	max 14	max 2	max 10	max 60	max 100

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Сутність державотворчого процесу. Об'єкти та суб'єкти державотворчого процесу.
2. Сучасне поняття держави. Юридичні ознаки держави та їх види.
3. Функції держави. Основні форми здійснення функцій держави.
4. Державний суверенітет та територіальна цілісність, як ключові ознаки держави.
5. Поняття та ознаки державної влади.
6. Сутність муніципальної влади.
7. Поняття форми держави. Підходи до розуміння форми держави.
8. Елементи форми держави та їх загальна характеристика.
9. Поняття та види форми правління. Значення форми правління для взаємовідносин між органами управління.
10. Вплив республіканської форми правління на процеси державотворення.
11. Особливості здійснення влади у змішаних республіканських формах правління.
12. Територіальний устрій як основа організації та функціонування публічно-владних інституцій.
13. Особливості державотворення в унітарних та федеративних країнах.
14. Поняття та система територіального устрою. Кількість та види рівнів територіальної організації держави та їх вплив на механізм її управління.
15. Автономні утворення в структурі адміністративно-територіального устрою держави. Види автономій в зарубіжних країнах та особливості їх управління.
16. Поняття державного режиму. Види державного режиму. Юридична регламентація державного режиму в конституціях європейських держав.
17. Вплив державного режиму на механізм здійснення державної та муніципальної влади, розвиток громадянського суспільства.
18. Поняття та суб'єкти здійснення прямої демократії.
19. Форми демократії участі. Вплив форм прямої демократії на розвиток державності.
20. Загальнодержавні вибори як форма демократії участі.
21. Загальнодержавний референдум, порядок організації та проведення. Інші форми демократії участі (загальнонародне вето, загальнонародна законодавча ініціатива, відкликання обраного представника та інші).
22. Форми прямої демократії на місцевому рівні та порядок їх здійснення.
23. Поняття представницької демократії. Способи реалізації права на представницьку демократію.
24. Представницькі органи влади на місцевому рівні.
25. Роль парламенту в системі здійснення державної влади. Види парламентів.
26. Глава держави в системі здійснення державної влади. Види голів держави.
27. Порядок формування виконавчої влади та механізм її здійснення.
28. Поняття і роль судової влади у суспільстві. Судові органи та судові системи.
29. Загальна характеристика елементів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.
30. Системно-структурна організація органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні.

31. Співвідношення органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, їх спільні риси та особливості.
32. Система принципів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування.
33. Поняття, правове регулювання та співвідношення функцій і компетенції органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.
34. Поняття і система форм діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування.
35. Поняття і система методів діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування.
36. Територіальна основа органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.
37. Правова основа організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.
38. Матеріальна і фінансова основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.
39. Основи організації та діяльності Верховної Ради України.
40. Організаційна будова та функції Верховної Ради України.
41. Форми роботи Верховної Ради України.
42. Сесія – головна організаційна форма роботи Верховної Ради України, порядок її підготовки і проведення.
43. Особливості підготовки і проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання.
44. Організація проведення слухань у Верховній Раді України.
45. Методи роботи Верховної Ради України.
46. Організація прийняття та виконання актів Верховної Ради України.
47. Організація роботи Голови Верховної Ради України та його заступників.
48. Система, будова та порядок утворення комітетів Верховної Ради України, їх функції та компетенція, форми і методи роботи.
49. Організація роботи погоджувальної ради депутатських фракцій і груп Верховної Ради України.
50. Організація роботи тимчасових комісій Верховної Ради України.
51. Структура, функції та організація роботи апарату Верховної Ради України.
52. Основи організації і діяльності Президента України.
53. Організація підготовки і проведення виборів Президента України.
54. Функції Президента України.
55. Форми і методи діяльності Президента України.
56. Організація прийняття та виконання актів Президента України.
57. Гарантії діяльності Президента України.
58. Структура, функції, організація роботи апарату Президента України.
59. Організація роботи Офісу Президента України.
60. Організація роботи Ради національної безпеки і оборони України.
61. Організація роботи Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим.

62. Основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України.
63. Порядок утворення і будова Кабінету Міністрів України.
64. Функції Кабінету Міністрів України.
65. Форми і методи діяльності Кабінету Міністрів України.
66. Організація прийняття та виконання актів Кабінету Міністрів України.
67. Структура, функції та організація роботи апарату Кабінету Міністрів України.
68. Основи організації і діяльності центральних органів виконавчої влади.
69. Система, функції та порядок утворення центральних органів виконавчої влади.
70. Форми і методи діяльності центральних органів виконавчої влади.
71. Основи організації і діяльності місцевих державних адміністрацій.
72. Система, порядок утворення і будова місцевих державних адміністрацій.
73. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій.
74. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи.
75. Організація роботи колегії місцевої державної адміністрації.
76. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій.
77. Організація прийняття та виконання актів місцевих державних адміністрацій.
78. Основи організації та діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
79. Організація підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
80. Організаційна будова та функції Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи органів і посадових осіб Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
81. Форми і методи діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
82. Порядок утворення і будова Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Функції Ради міністрів Автономної Республіки Крим.
83. Форми і методи діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Організація діяльності інших органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.
84. Основи місцевого самоврядування.
85. Поняття та система місцевого самоврядування.
86. Принципи організації та здійснення місцевого самоврядування.
87. Організація підготовки та проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.
88. Функції місцевого самоврядування.
89. Гарантії місцевого самоврядування.
90. Особливості функціонування місцевого самоврядування в умовах надзвичайних правових режимів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни “Теорія і практика державотворення” здійснюється на основі результатів практичних занять, виконання індивідуальної роботи, підсумкового контролю за модулями та іспиту за 100-бальною шкалою.

Результати практичних занять, колоквіумів, виконання індивідуальної роботи, контрольної роботи та тестових завдань оцінюються в діапазоні – 0-40 балів. Підсумковий контроль знань здійснюється у формі іспиту та оцінюється в діапазоні – 0-60 балів.

Конкретний перелік питань, що охоплюють зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів на початку навчального року. До білета для іспиту включаються, як правило, три теоретичні питання.

До відомості обліку підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах поточного контролю, індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється за такою шкалою.

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	34 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

З М І С Т

1. Вступ.....	
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	
3. Програма навчальної дисципліни “Теорія і практика державотворення”	
4. Завдання до практичних занять	
5. Індивідуальна робота студентів.....	
6. Поточний та підсумковий контроль знань студентів	
7. Організація поточного контролю	
8. Контрольні питання	
9. Критерії оцінки успішності здобувачів.....	

Навчальне видання
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ”
(ступінь “Бакалавр”,
спеціальність D8 “Право”)

У к л а д а ч і:
О.Ю. Лялюк
С. Г. Серьогіна
А.А.Гринчак
М.О. Петришина
О.А. Попрошаєва
Т.В. Стешенко
С.В. Фомина
А.С. Чиркін

Відповідальний за випуск О.Ю. Лялюк.